PTT työpapereita
PTT working papers
PTT diskussionsanslag

210

Pekka Kinnunen, Sari Forsman-Hugg, Saga Peltoniemi ja Kyösti Arovuori

Maatalouden muuttuva riskiympäristö ja riskien taloudelliset vaikutusmekanismit

Helsinki 2026

PTT työpapereita 210

PTT working papers 210

Maatalouden muuttuva riskiympäristö ja riskien taloudelliset vaikutusmekanismit

Pekka Kinnunen, Sari Forsman-Hugg, Saga Peltoniemi ja Kyösti Arovuori

Helsinki 2026

Pellervon taloustutkimus PTT
Eerikinkatu 28 A
00180 Helsinki
Sähköposti ptt@ptt.fi
ISBN 978-952-224-285-3 (pdf)
ISSN 2489-9712 (pdf)

Sisältö

1 Johdanto 4

2 Riskien taloustieteellinen tarkastelukehikko 6
2.1 Riskien aikajänne ja sopeutumismahdollisuudet 6
2.2 Kysyntä-tarjontakehikko 7
2.3 Riskien vaikutusmekanismit 11

3 Riskit ja niiden vaikutusmekanismit 14
3.1 Markkinat ja geopolitiikka 16
3.2 Kysyntä sekä elintarvikeketjun toimivuus ja rakenteet 18
3.3 Tuotanto-olosuhteet 20
3.4 Rahoitus ja rakennekehitys 23
3.5 Julkinen ohjaus ja politiikkaympäristö 25

4 Maatalouden riskien yhteisvaikutukset korostavat riskienhallinnan merkitystä 29

5 Lähteet 31

1 Johdanto

Maatalouden riskien luonne ja niiden keskinäiset yhteydet ovat muuttuneet viime vuosina. Ilmastonmuutos, geopoliittiset jännitteet, markkinoiden epävakaus sekä muuttuvat yhteiskunnalliset odotukset lisäävät epävarmuutta ja heikentävät maatalouden toimintaedellytysten ennustettavuutta. Nämä riskit muodostavat yhä vahvemmin keskenään kytkeytyvän ja samanaikaisesti vaikuttavan kokonaisuuden. Muutokset näkyvät muun muassa tuotantopanosten ja maataloustuotteiden hintavaihtelun kasvuna sekä politiikka- ja rahoitusympäristön muutoksina. Ne välittyvät maatilojen talouteen useiden eri mekanismien kautta ja voivat voimistaa toistensa vaikutuksia. (Eissa ym. 2025).

Taloudellisesta näkökulmasta muutokset välittyvät maatalouteen tuottajahintojen, tuotantokustannusten ja tuotantomäärien kautta sekä rahoituksen saatavuuden ja ehtojen välityksellä. Lyhyen aikavälin tulo- ja kassavirtavaikutusten lisäksi ne voivat muuttaa investointeja, tuotantorakennetta ja tuottavuuden kehitystä pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi tuotantoshokki voi pienentää tuotantomäärää ja tilan tuloja, mutta sen lopullinen vaikutus riippuu myös siitä, kuinka laajasti tarjonta vähenee ja miten markkinahinta reagoi. Vastaavasti tuotantopanosten tarjontahäiriö voi nostaa niiden hintoja ja maatalouden tuotantokustannuksia, mikä voi vähentää panosten käyttöä ja edelleen maataloustuotteiden tarjontaa. Yksittäinen häiriö voi näin välittyä useiden kanavien kautta ja synnyttää myös pidempikestoisia vaikutuksia sektorin kehitykseen (Eissa ym. 2025).

Maatalouden riskejä voidaan jäsentää useilla tavoilla. Yksi lähtökohta on erottaa toisistaan ulkoisesta toimintaympäristöstä nousevat riskit ja tilatasolla syntyvät toiminnalliset riskit (Kujala ym. 2025a). Ulkoisen toimintaympäristön riskejä ovat tässä raportissa markkinoihin, kysyntään ja elintarvikeketjun toimivuuteen, tuotanto-olosuhteisiin, rahoitukseen ja rakennekehitykseen sekä julkiseen ohjaukseen liittyvät riskit. Tilatason toiminnallisiin riskeihin kuuluvat puolestaan esimerkiksi henkilöstöön, tuotantoprosesseihin ja yrityksen omaan toimintaan liittyvät riskit. Tilojen omilla päätöksillä voidaan hallita monia toiminnallisia riskejä. Ulkoisten riskien syntymiseen yksittäinen tila voi yleensä vaikuttaa vain vähän, mutta niiden taloudellisiin seurauksiin voidaan varautua ja sopeutua myös tilatasolla.

Politiikalla ja erilaisilla riskienhallintavälineillä voidaan puolestaan vaikuttaa sekä ulkoisille riskeille altistumiseen että niiden seurausten lieventämiseen. Suomessa maatilojen keskeisin riskienhallintamekanismi on maatalouden suorat tuet, jotka vakauttavat tilojen tuloja ja vaimentavat markkina- ja tuotantohäiriöiden vaikutuksia (Kujala ym. 2025a). Samalla ne voivat heikentää markkinasignaalien välittymistä ja hidastaa sektorin sopeutumista. Politiikan arvioinnissa on siten tarkasteltava sekä sen tarjoamaa lyhyen aikavälin vakautta että vaikutuksia pitkän aikavälin sopeutumiseen ja uusiutumiseen.

Tässä työpaperissa tarkastellaan maatalouden keskeisiä riskitekijöitä ja niiden taloudellisia vaikutusmekanismeja. Tarkastelu painottuu ulkoisen toimintaympäristön muutoksista syntyviin riskeihin, joihin yksittäisen maatilayrityksen vai-

kutusmahdollisuudet ovat rajalliset. Työpaperissa muodostetaan taloustieteellinen viitekehys, jonka avulla jäsennetään riskien lähteitä, niiden välisiä riippuvuussuhteita ja vaikutusten välittymistä tilojen talouteen sekä koko sektorin kehitykseen. Lisäksi tarkastellaan maatalouspolitiikan merkitystä riskien jakautumisessa, hallinnassa ja tilojen sopeutumiskyvyssä.

Työpaperi etenee seuraavasti. Työpaperin toisessa luvussa esitellään riskien taloustieteellinen tarkastelukehikko, jossa jäsennetään riskien aikajänteitä, sopeutumismahdollisuuksia ja vaikutusmekanismeja kysynnän ja tarjonnan näkökulmasta. Kolmannessa luvussa tarkastellaan maatalouteen kohdistuvia riskejä ja niiden taloudellisia vaikutuskanavia viidessä riskiluokassa. Neljäs luku kokoaa keskeiset havainnot ja tarkastelee riskien yhteisvaikutuksia sekä maatalouden riskinkantokyvyn merkitystä.

Työpaperi on osa maa- ja metsätalousministeriön Food 2.0 -ohjelmasta rahoitettua hanketta ”Maatalouden politiikka-, markkina- ja rahoitusriskit sekä keinot niiden hallintaan”, jota toteuttavat yhdessä Pellervon taloustutkimus PTT ja Reinu econ vuosina 2025–2027. Tutkimushankkeen päätavoitteena on tuottaa tutkimukseen perustuvia ratkaisuja siihen, millaisilla maatalouspolitiikan keinoilla voidaan parhaiten tukea maatalousyrittäjiä hallitsemaan toimintaympäristön muutoksista johtuvia politiikka-, markkina- ja rahoitusriskejä. Raportin tavoitteena on luoda analyyttinen perusta tutkimushankkeen myöhemmille työvaiheille, joissa arvioidaan maatalouspolitiikan mahdollisuuksia vahvistaa maatalousyrittäjien ennakoivaa riskienhallintaa ja sopeutumista muuttuviin taloudellisiin ja tuotannollisiin olosuhteisiin.

2 Riskien taloustieteellinen tarkastelukehikko

Tässä luvussa esitetään maatalouden politiikka-, markkina-, tuotanto- ja rahoitusriskien tarkastelussa käytettävä taloustieteellinen viitekehys. Kehikon tarkoituksena on tarjota yhtenäinen tapa jäsentää erilaisia riskitekijöitä, niiden vaikutuskanavia ja vaikutuksia maatalouden kannattavuuteen, investointeihin ja rakenteelliseen kehitykseen. Ensin tarkastellaan aikajänteen merkitystä riskien vaikutuksille ja sopeutumismahdollisuuksille. Tämän jälkeen kuvataan riskien taloudellisia vaikutuksia kysyntä-tarjontakehikossa sekä jäsennetään niiden välittymismekanismeja.

2.1 Riskien aikajänne ja sopeutumismahdollisuudet

Aikajänne on keskeinen osa maatalouden riskien taloudellista tarkastelua, koska eri riskit vaikuttavat sektoriin eri nopeudella ja eri mekanismien kautta. Tässä tarkastelussa riskien vaikutuksia tarkastellaan lyhyellä, keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Jaottelu auttaa vertailemaan vaikutuksia ja tunnistamaan, millaisia sopeutumistoimia ne edellyttävät. Aikajänteen tarkastelussa erotetaan riskin toteutumisen nopeus, taloudellisten vaikutusten kesto sekä sopeutumiseen tarvittava aika (OECD 2020).

Taloustieteellisesti aikajänne liittyy erityisesti tuotannon sopeutumismahdollisuuksiin ja päätösten ajalliseen sitovuuteen. Lyhyellä aikavälillä osa tuotannontekijöistä on kiinteitä, ja tuotannon sopeutumista rajoittavat esimerkiksi biologiset tuotantosyklit, tuotantokapasiteetti ja olemassa olevat investoinnit. Tiloilla on siksi rajalliset mahdollisuudet muuttaa nopeasti tuotantosuuntaa tai kustannusrakennetta. Lyhyen aikavälin tuotannon sopeutuminen ja pidemmällä aikavälillä investointien kautta tapahtuva tarjonnan muutos onkin tärkeä erottaa toisistaan (Siegle ym. 2024).

Lyhyellä aikavälillä riskien vaikutukset näkyvät erityisesti tuotantomäärissä, hinnoissa, kustannuksissa ja maksuvalmiudessa. Keskipitkällä aikavälillä korostuvat tuotannon sopeuttaminen ja investointipäätökset. Pitkällä aikavälillä vaikutukset ulottuvat usein tuotantoresurssien kohdentumiseen, tuottavuuteen ja koko sektorin rakenteeseen. Aikajänteen pidentyessä myös sopeutumismahdollisuudet yleensä lisääntyvät, kun tuotannontekijöiden käyttöä, teknologiaa ja tuotantorakennetta voidaan muuttaa. Sopeutuminen voi kuitenkin edellyttää merkittäviä investointeja, eikä se siksi ole kaikille tiloilla yhtä mahdollista. Eri aikajänteiden riskit kytkeytyvät toisiinsa. Lyhyen aikavälin shokit voivat heikentää kannattavuutta, kassavirtaa ja investointikykyä ja siten vaikuttaa keskipitkän ja pitkän aikavälin kehitykseen. Vastaavasti pitkän aikavälin muutokset kuten ilmastonmuutos ja maatalouspolitiikan uudistuminen voivat muuttaa myös lyhyen aikavälin riskialttiutta ja sopeutumisedellytyksiä. Riskienhallinnassa on tämän vuoksi tärkeää huomioida paitsi yksittäisten häiriöiden välittö-

mät vaikutukset myös niiden mahdolliset pitkäkestoiset seuraukset sekä ennakoivan varautumisen merkitys. Seuraavassa alaluvussa aikajänteen merkitystä konkretisoidaan kysynnän ja tarjonnan sopeutumisen kautta.

2.2 Kysyntä-tarjontakehikko

Maatalouden riskeistä aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia tarkastellaan kysynnän ja tarjonnan välisen tasapainon kautta. Markkinoilla hinnat ja tuotantomäärät määräytyvät kysynnän ja tarjonnan suhteessa, ja erilaisten riskien realisoituminen vaikuttaa tähän tasapainoon aiheuttamalla muutoksia joko tarjonnassa, kysynnässä tai molemmissa (Tomek ja Kaiser 2014). Muutokset voivat olla äkillisiä markkinahäiriöitä tai pidemmällä aikavälillä toteutuvia rakenteellisia muutoksia.

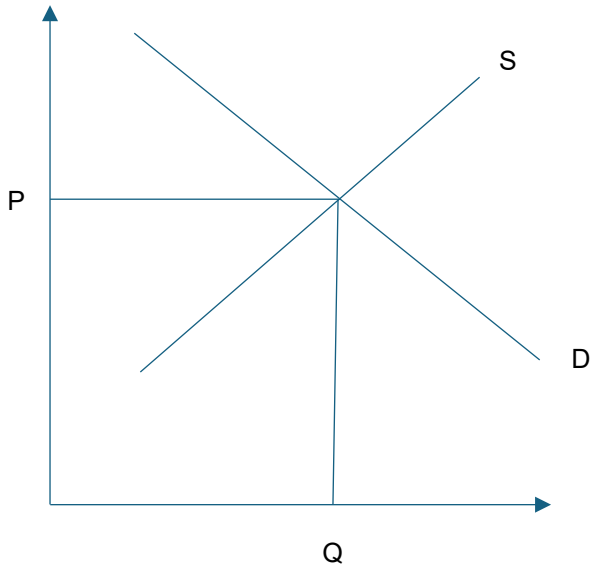
Tuotantoon liittyvät riskit kuten säävaihtelut tai eläintaudit voivat vähentää esimerkiksi myytävien tuotteiden tarjontaa suhteessa kysyntään, mikä voi nostaa markkinahintoja (Roberts ja Schlenker 2013; Tomek ja Kaiser 2014; Eissa ym. 2025) . Vastaavasti esimerkiksi markkina- tai politiikkashokit voivat lisätä tarjontaa tai heikentää tuotteiden kysyntää, mikä aiheuttaa laskupainetta hintoihin (OECD 2011; Tomek ja Kaiser 2014; Cordier 2015). Taloudelliset vaikutukset riippuvat siitä, kuinka voimakkaasti ja kuinka nopeasti kysyntä ja tarjonta reagoivat hinnan muutoksiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hinnanmuutokset voivat osittain kompensoida tuotannon vaihteluita mutta eivät yleensä kokonaan poista niiden vaikutuksia tuottajien markkinoilta saamiin tuloihin. Maatalous eroaa monista muista toimialoista siinä, että julkisella politiikalla on merkittävä vaikutus markkinoiden toimintaan ja tuottajien tulonmuodostukseen. Tukijärjestelmät, sääntely, kauppapolitiikka ja ympäristövaatimukset vaikuttavat sekä tarjontaan että kysyntään joko suoraan tai välillisesti. Lisäksi maataloustuet vaikuttavat tilojen tulonmuodostukseen myös suoraan, ilman että vaikutus välittyy markkinahintojen kautta. Politiikka muokkaa siten markkinoiden toimintaa, ja sen muutoksiin liittyvä epävarmuus muodostaa keskeisen maatalouden riskin.

Riskien vaikutukset eivät rajoitu pelkästään yksittäisiin markkinamuuttujiin vaan heijastuvat laajemmin maatalouden tulonmuodostukseen ja kannattavuuteen. Esimerkiksi tuotannon väheneminen voi nostaa hintoja, mutta samanaikaisesti pienempi myyntimäärä voi heikentää tilojen kokonaistuloja, jos hinnan nousu ei kompensoi myydyn määrän pienentymistä. Vastaavalla logiikalla hintojen lasku voi lisätä kysyntää mutta heikentää tuottajien markkinatuloja.

Kysyntä-tarjontakehikon avulla voidaan tarkastella sekä riskien välittömiä hinta- ja määrävaikutuksia että pidemmän aikavälin sopeutumista. Lyhyellä aikavälillä tuotannon ja kulutuksen sopeutumismahdollisuudet ovat usein rajalliset, jolloin markkinahäiriöiden hintavaikutukset voivat olla voimakkaita. Pidemmällä aikavälillä tuotantopäätökset, investoinnit ja kulutuksen rakenne voivat muuttua, mikä vaikuttaa markkinoiden uuteen tasapainoon.

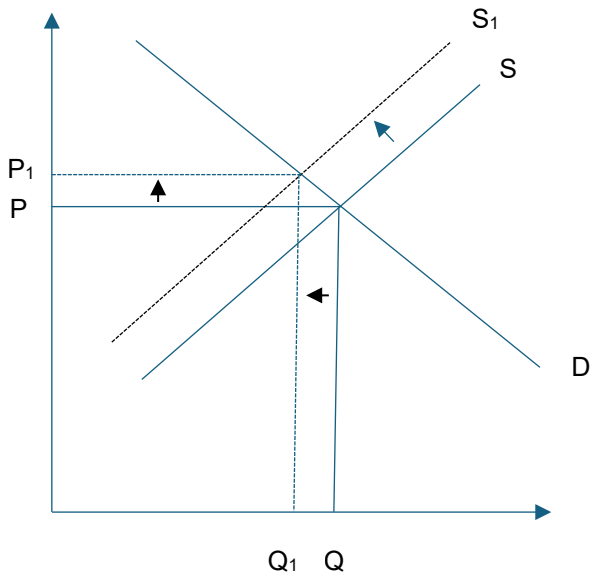
Hintateorian mukaan markkinahinta (P) määräytyy pisteessä, jossa kysyntä (D) ja tarjonta (S) kohtaavat. Hinnalla P kuluttajat kysyvät määrän Q. Vastaavasti tuottajat tuottavat hinnalla P kysyntää vastaavan määrän Q (ks. esim.

Koester & von Cramon-Taubadel, 2023; Tomek & Robinson, 2003). Markkinatasapaino on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1. Markkinatasapaino kysyntä-tarjontakehikossa.

Sääriskin tai muun tuotantoon liittyvän riskin seurauksena tuotanto voi vähentyä. Tuotannon laskun seurauksena tarjontakäyrä siirtyy vasemmalle (S à S1). Tarjonnan laskun seurauksena markkinahinta määräytyy pisteessä, jossa uusi tarjontakäyrä S1 ja kysyntäkäyrä D leikkaavat. Uudella korkeammalla markkinahinnalla (P1) kysytty määrä laskee (Q à Q1) (Kuva 2).

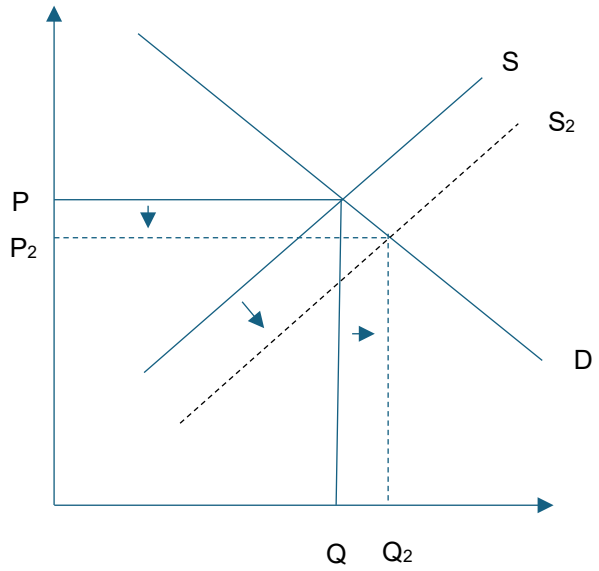
Kuva 2. Tarjontashokin vaikutus markkinatasapainoon.

Tarjonnan muutoksesta aiheutuvat taloudelliset vaikutukset riippuvat kysynnän ja tarjonnan joustoista sekä niiden suhteesta. Kysynnän ollessa jäykkää hinto-

jen muutos on kysynnän määrässä tapahtuvaa muutosta suurempi. Tällöin hinnannousu voi osittain tai kokonaan kompensoida määrän muutoksesta aiheutuvat tulonmenetykset. Vastaavasti joustavan kysynnän tilanteessa kysyntä reagoi tarjonnan laskusta aiheutuvaan hintojen nousuun suhteellisesti voimakkaammin. Kysytty määrä laskee, eikä hintojen nousu välttämättä riitä kompensoimaan tuottajille aiheutuvia menetyksiä. Molemmissa tapauksissa myös kuluttajien taloudellinen hyvinvointi heikkenee korkeamman hinnan ja siitä johtuvan pienemmän kulutuksen seurauksena.

Osa maatalouden riskeistä on luonteeltaan sellaisia, että ne johtavat markkinoiden äkilliseen tarjonnan kasvuun. Tällaisia shokkeja ovat esimerkiksi Venäjän elokuussa 2014 EU:n maataloustuotteille asettamat vastapakotteet, joiden seurauksena kotimaan maitotuotteiden keskeisin maitomarkkina sulkeutui käytännössä yhden yön aikana (Cheptea ja Gaigné 2020).

Tässä tapauksessa vientimarkkinan sulkeutumisen seurauksena kotimarkkinoille tarjottu määrä kasvaa äkillisesti. Tarjonnan kasvun seurauksena tarjontakäyrä siirtyy oikealle (S à S2). Shokin jälkeinen markkinahinta (P2) määräytyy uuden tarjontakäyrän ja kysyntäkäyrän leikkauspisteessä. Matalamman hinnan seurauksena markkinoilla kysytty määrä kasvaa (Q à Q2) (Kuva 3).

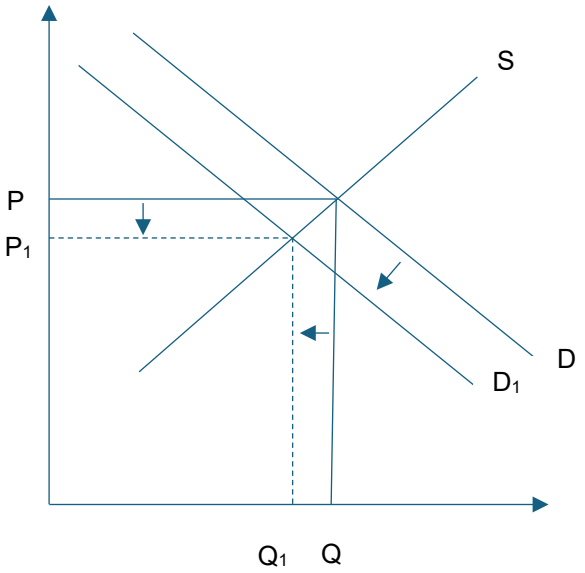
Kuva 3. Markkinashokin aiheuttaman tarjonnan kasvun markkinavaikutukset.

Taloudelliset vaikutukset riippuvat kysynnän ja tarjonnan joustojen suhteesta. Myydyn määrän kasvu voi kompensoida osan markkinahinnan laskun aiheuttamista menetyksistä tuottajille. Kokonaisvaikutus riippuu kuitenkin myös menetettyjen vientitulojen suuruudesta ja siitä, missä määrin tuotteille löytyy korvaavaa kysyntää.

Markkinashokki voi välittyä myös kysynnässä tapahtuvien muutosten kautta. Kysyntälähtöisessä markkinashokissa markkinamuutos lähtee liikkeelle kotimarkkinoiden kysynnän äkillisestä laskusta. Kysynnän äkillisen laskun taus-

talla voi olla esimerkiksi akuutti huoli elintarvikkeiden turvallisuudesta, kuluttajan ostovoiman romahtaminen, kuluttajaboikotti tai muutoin äkillisesti muuttuneet preferenssit.

Kysyntälähtöisessä markkinashokissa kysyntäkäyrä siirtyy vasemmalle (D à D1). Shokin jälkeinen markkinahinta määräytyy tarjontakäyrän ja uuden kysyntäkäyrän leikkauspisteessä, joten hinta laskee (P à P1). Hintojen lasku johtuu kysytyn määrän laskusta (Q à Q1) ja laskun seurauksena markkinoille muodostuvasta lyhyen aikavälin ylitarjonnasta (Kuva 4). Taloudelliset vaikutukset kohdistuvat pääasiassa tuottajille matalamman hinnan sekä pienemmän kysytyn määrän seurauksena.

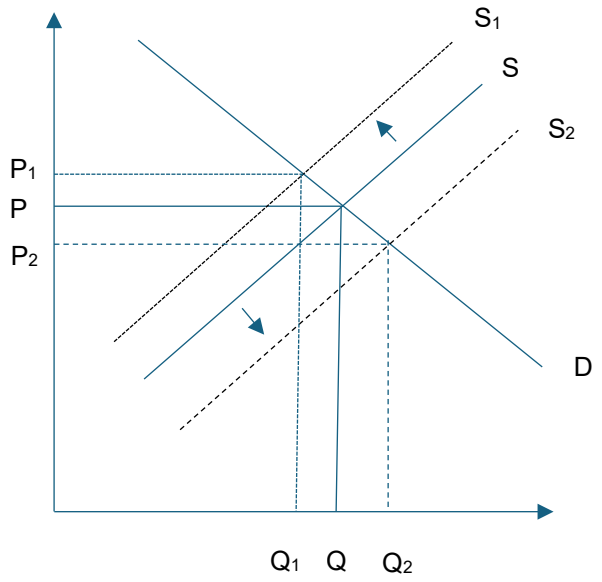
Kuva 4. Kysyntälähtöisen shokin markkinavaikutukset.

Markkinashokkien vaikutukset sekä niiden kesto riippuvat kunkin markkinan ominaispiirteistä. Lyhyellä aikavälillä markkinoiden kyky reagoida ja sopeutua shokin aiheuttamiin vaikutuksiin on usein heikko. Esimerkiksi maataloudessa tuotantosykli on sidoksissa kunkin sektorin biologisiin ominaispiirteisiin. Kasvintuotannossa tuotantopäätöksiä tehdään kasvukausittain. Vastaavasti esimerkiksi sianlihan, siipikarjanlihan sekä naudanlihan tuotantosyklit ovat toisistaan poikkeavia. Siipikarjanlihan tuotantoa voidaan sopeuttaa suhteellisen nopeasti, kun taas maidon- ja naudanlihantuotannon kapasiteetin sopeuttaminen voi kestää huomattavasti pidempään.

Aikavälillä on merkitystä myös kulutuksen sopeutumisen osalta. Lyhyellä aikavälillä kotimarkkinoiden kysyntä reagoi monossa elintarvikeryhmissä suhteellisen vähän tarjonnan kasvusta aiheutuneeseen hintojen laskuun. Markkinashokin välittömät hintavaikutukset voivat siten olla voimakkaita, mutta ne voivat lieventyä kysynnän ja tarjonnan sopeutuessa. Hintojen muutos vaikuttaa eri tuotteiden välisiin hintasuhteisiin, ja sitä kautta niiden kulutukseen. Esimerkiksi tarjonnan laskusta johtuva naudanlihan hinnan nousu tekee sianlihasta kuluttajalle suhteellisesti edullisempaa. Tämä voi siirtää kulutusta naudanlihasta sianlihaan.

Aikavälin pidentyessä markkinat sopeutuvat uuteen tilanteeseen. Toimivilla markkinoilla kysyntä ja tarjonta hakeutuvat tasapainoon, ja hintataso sekä eri tuotteiden väliset hintasuhteet asettuvat tämän uuden tasapainon mukaisiksi. Pitkän aikavälin riskejä voidaan kuvata kysyntä-tarjontakehikossa analysoimalla investointien merkitystä tarjonnan näkökulmasta. Investointien seurauksena maatalouden tuotantoresurssit vahvistuvat, ja sen seurauksena myös tarjonta vahvistuu. Riittävät korvausinvestoinnit voivat ylläpitää olemassa olevaa tuotantokapasiteettia, kun taas tuottavuuden kasvua tai tuotantoresurssien määrän kasvua tukevat investoinnit siirtävät tarjontakäyrää oikealle (S à S2). Investointien puute johtaa tarjonnan heikkenemiseen ja tarjontakäyrän siirtymiseen vasemmalle (S à S1) (Kuva 5).

Uusi hinta muodostuu pisteessä, jossa uusi tarjontakäyrä leikkaa kysyntäkäyrän. Tuottavuutta ja resursseja kasvattavien investointien seurauksena pitkän aikavälin hintataso laskee (P à P2) ja hintatason laskun seurauksena kysynnän määrä kasvaa (Q à Q2). Vastaavasti investointivajeesta johtuva tarjonnan heikkeneminen johtaa hintatason nousuun (P à P1) ja kysytyn määrän laskuun (Q à Q1).

Kuva 5. Investointien vaikutus tarjontaan pitkällä aikavälillä.

2.3 Riskien vaikutusmekanismit

Tässä selvityksessä maatalouden riskit on jäsennetty ensisijaisesti niiden lähteen mukaan politiikka-, markkina-, tuotanto- ja rahoituslähtöisiin tekijöihin. Lisäksi kysyntään ja elintarvikeketjun toimivuuteen ja rakenteeseen liittyvät tekijät muodostavat oman riskikategoriansa niiden keskeisen taloudellisen merkityksen vuoksi, vaikka ne voidaan taloustieteellisesti nähdä osana markkinoiden toimintaa.

Tämä kaksitasoinen jäsentely – riskin lähde ja sen taloudellinen vaikutus – mahdollistaa sen, että keskenään hyvin erilaiset ilmiöt, kuten politiikkapäätökset ja sääolosuhteet, voidaan tuoda samaan analyyttiseen kehikkoon. Riskien vertailtavuus syntyy siitä, että ne kaikki kuvataan saman vaikutuslogiikan kautta.

Taloustieteellisesti tarkasteltuna riskien vaikutusmekanismi voidaan jäsentää kolmen vaiheen kautta: 1) talouden tai tarkasteltavan sektorin ulkopuolelta tuleva muutos tai häiriö (eksogeeninen muutos toimintaympäristössä), 2) sen välittyminen taloudellisten kanavien – hintojen, kustannusten, määrien ja rahoituksen – kautta sekä 3) vaikutukset tilatason kannattavuuteen ja sektorin rakenteeseen. Vaikutukset voivat olla välittömiä tai syntyä viiveellä, ja sama riskitekijä voi vaikuttaa useiden kanavien kautta samanaikaisesti. Kaikki riskit eivät myöskään välity kysynnän ja tarjonnan kautta, vaan esimerkiksi tukien ja rahoituskustannusten muutokset voivat vaikuttaa suoraan tilojen tulonmuodostukseen ja maksuvalmiuteen.

Politiikkariskien osalta vaikutusmekanismi toimii tyypillisesti siten, että julkisen politiikkaohjauksen muutokset tai muutoksiin liittyvä epävarmuus (esim. tukitasot ja sääntely) vaikuttavat suoraan tulonmuodostukseen (Wauters ym. 2015) tai kustannusrakenteeseen mutta välillisesti myös investointikäyttäytymiseen ja riskinottohalukkuuteen (Hardaker ym. 2015; Bozzola ja Finger 2021). Tämä heijastuu pitkällä aikavälillä tuotannon rakenteeseen ja kilpailukykyyn.

Markkinariskien keskeinen välittymiskanava on hintamekanismi; muutokset kysynnässä, tarjonnassa tai kansainvälisessä kaupassa heijastuvat hintoihin, jotka vaikuttavat tilojen markkinatuottoihin ja kustannuksiin. Kannattavuusvaikutus riippuu tällöin erityisesti tuotteiden ja tuotantopanosten hintojen suhteellisesta kehityksestä sekä tuotannon sopeutumismahdollisuuksista.

Kysyntään ja elintarvikeketjun rakenteeseen liittyvät riskit vaikuttavat puolestaan siihen, millaisille maataloustuotteille syntyy kysyntää sekä miten markkinahintojen ja kustannusten muutokset välittyvät ruokaketjun eri toimijoille. Sopimuskäytännöt, neuvotteluasemat ja markkinarakenne vaikuttavat siten riskien välittymisen nopeuteen ja niiden jakautumiseen.

Rahoitusriskit puolestaan toimivat usein välillisinä vahvistavina mekanismeina (Hardaker ym. 2015): muutokset korkotasossa tai rahoituksen saatavuudessa vaikuttavat investointeihin ja maksuvalmiuteen, mikä määrittää, missä määrin tilat pystyvät sopeutumaan muihin riskeihin (González Peláez ym. 2025). Rahoitus toimii siten keskeisenä välittäjänä muiden riskien vaikutuksille.

Tuotantoriskit välittyvät markkinoille ensisijaisesti määrien kautta, mutta niiden vaikutukset ulottuvat myös kustannuksiin ja hintoihin esimerkiksi tarjonnan muutosten kautta. Yksittäisen tilan tuotantomenetys ei kuitenkaan välttämättä muuta markkinahintaa, jos sen vaikutus kokonaismarkkinoiden tarjontaan jää vähäiseksi.

Käytännössä riskit eivät myöskään esiinny toisistaan riippumattomina. Yksittäinen toimintaympäristön muutos voi samanaikaisesti vaikuttaa useiden kanavien kautta ja aikaansaada toisiaan vahvistavia vaikutuksia. Esimerkiksi geo-

poliittinen kriisi voi nostaa tuotantopanosten hintoja, lisätä markkinoiden hintavaihtelua, heikentää investointien rahoitusedellytyksiä ja johtaa uusiin politiikkatoimiin (Auer ym. 2025). Ilmastonmuutoksen vaikutukset puolestaan ulottuvat suorien tuotantoriskien ohella myös politiikka- ja rahoitusriskeihin, jos hillintätoimet lisäävät sääntelyä ja investointitarpeita.

Riskien taloudellinen merkitys voi siten muodostua yksittäisten vaikutusten summaa suuremmaksi, jos samanaikaiset häiriöt vahvistavat toisiaan. Esimerkiksi kustannusten nousun, markkinatuottojen heikkenemisen ja rahoituksen kiristymisen yhteisvaikutus voi heikentää tilojen kannattavuutta ja sopeutumiskykyä enemmän kuin kukin muutos erikseen. Tämä korostaa riskien keskinäisten riippuvuuksien ja systeemisten vaikutusten huomioimista maatalouden taloudellisessa tarkastelussa (Komarek ym. 2020; Antràs ja Zilberman 2023).

Riskien taloudelliset vaikutukset vaihtelevat tuotantosuunnittain myös maataloustuotteiden markkinoiden ja elintarvikeketjujen rakenteellisten erojen vuoksi. Markkinoiden keskittyneisyys, tuottajien neuvotteluasema sekä sopimus-, tuotannonohjaus- ja omistusrakenteet vaikuttavat siihen, kuinka nopeasti ja missä määrin markkinahintojen ja tuotantokustannusten muutokset välittyvät alkutuotantoon sekä miten riskit jakautuvat ruokaketjun toimijoiden kesken (Forsman-Hugg ym. 2025; Karikallio ym. 2025). Esimerkiksi viljamarkkinoilla tuottajahinnat seuraavat suhteellisen nopeasti kansainvälisten markkinoiden kehitystä, kun taas sopimusohjatuissa liha- ja maitoketjuissa hintamuutokset voivat välittyä viiveellä (Yli-Liipola 2025). Sopimuskäytännöt voivat parantaa tuotannon ja myyntikanavien ennakoitavuutta sekä vähentää välitöntä hintavaihtelua, mutta samalla ne voivat rajoittaa tuottajien mahdollisuuksia reagoida nopeasti markkina- ja kustannusmuutoksiin. Erityisesti tuotantopanosten hintojen nousu voi heikentää kannattavuutta, jos kustannusmuutokset eivät siirry tuottajahintoihin riittävän nopeasti tai täysimääräisesti. Markkina-, sopimus- ja omistusrakenteet eivät siten poista riskejä, vaan vaikuttavat niiden välittymisen ajoitukseen, tuottajien sopeutumismahdollisuuksiin ja taloudellisten vaikutusten jakautumiseen ruokaketjussa.

3 Riskit ja niiden vaikutusmekanismit

Maatalouden taloudelliseen kehitykseen kohdistuu samanaikaisesti useita ulkoisia riskejä, jotka eroavat toisistaan alkuperänsä, aikajänteensä ja vaikutustapansa suhteen. Osa riskeistä välittyy nopeasti esimerkiksi tuotantopanosten hintojen, tuottajahintojen tai rahoituskustannusten kautta, kun taas osa vaikuttaa pidemmällä aikavälillä investointeihin, tuotantorakenteeseen, kysyntään tai maatalouspolitiikan edellytyksiin ja painotuksiin. Riskit voivat myös toteutua samanaikaisesti ja vahvistaa toistensa vaikutuksia.

Tässä luvussa riskit on jäsennetty niiden lähteen perusteella viiteen riskikategoriaan: markkinat ja geopolitiikka, kysyntä ja elintarvikeketjun rakenne, tuotanto-olosuhteet, rahoitus ja rakennekehitys sekä julkinen ohjaus ja politiikkaympäristö. Jäsennyksen lähtökohtana on erottaa toisistaan yhtäältä riskin lähde ja sitä kuvaava muutostekijä sekä toisaalta mekanismi, jonka kautta muutos välittyy maatalouden taloudelliseen kehitykseen.

Taulukossa 1 esitetään tämän jäsennyksen mukaisesti keskeiset muutostekijät, niiden taloudellisten vaikutusten ilmenemisen aikajänne sekä vaikutuskanavat ja -mekanismit. Tarkastelussa lyhyellä aikavälillä tarkoitettaan noin 0–2 vuotta, keskipitkällä aikavälillä 3–5 vuotta ja pitkällä aikavälillä yli viittä vuotta. Aikajänteet kuvaavat suuntaa antavasti sitä, millä aikavälillä riskien taloudelliset vaikutukset ilmenevät ja tuotannon sopeutuminen tapahtuu. Taloudelliset vaikutukset voivat kuitenkin ulottua usealle aikavälille. Sopeutumismahdollisuudet vaihtelevat myös tuotantosuunnittain.

Vaikutusketjua tarkastellaan muutostekijästä esimerkiksi hintoihin, kustannuksiin, tuloihin, tuotantomääriin, rahoitukseen tai investointeihin ja edelleen maatalouden kannattavuuteen ja toimintaedellytyksiin. Tarkoituksena ei ole muodostaa tyhjentävää luetteloa kaikista mahdollisista riskeistä, vaan tehdä näkyväksi, mistä keskeiset riskit syntyvät ja miten niiden taloudelliset vaikutukset välittyvät maatalouteen. Taulukon jälkeen kutakin riskikategoriaa tarkastellaan saman peruslogiikan mukaisesti. Ensin kuvataan riskin lähde ja keskeiset muutostekijät, vaikutusten aikajänne ja välittymismekanismit sekä merkitys maatalouden taloudellisille toimintaedellytyksille.

Taulukko 1. Maatalouden keskeiset riskitekijät, vaikutuskanavat ja taloudelliset vaikutusmekanismit. Aikajänne tarkoittaa taloudellisten vaikutusten ilmenemistä: lyhyt (noin 0–2 vuotta), keskipitkä (3–5 vuotta) ja pitkä (yli 5 vuotta). Sama riskitekijä voi aiheuttaa vaikutuksia usealla aikavälillä.

Riskikategoria	Keskeinen muutostekijä	Aikajänne	Vaikutuskanava	Vaikutusmekanismi	Vaikutus kannattavuuteen
Markkinat ja geopolitiikka	Geopolitiikka ja kauppapolitiikka	Lyhyt-pitkä	Hinnat, kustannukset	Kauppahäiriöt muuttavat kysynnän ja tarjonnan suhdetta, hintoja ja tuotantopanosten saatavuutta	Markkinatuotot ja kustannukset muuttuvat, kannattavuuden epävarmuus kasvaa
	Panosmarkkinoiden häiriöt	Lyhyt–keskipitkä	Kustannukset	Tuotantopanosten hinnannousu ja saatavuushäiriöt kasvattavat tuotantokustannuksia ja voivat rajoittaa tuotantoa	Tuotantokustannusten nousu heikentää kannattavuutta, ellei se välity tuottajahintoihin
	Hintavaihtelun kasvu	Lyhyt-keskipitkä	Hinnat, rahoitus	Hintavaihtelu lisää markkinatulojen ja kustannusten ennakoimattomuutta sekä maksuvalmiusriskiä	Kannattavuuden vaihtelu ja taloudellinen epävarmuus kasvavat
Kysyntä sekä elintarvikeketjun toimivuus ja rakenteet	Elintarvikkeiden kysynnän ja kulutusrakenteen muutokset	Keskipitkä-pitkä	Määrät, hinnat	Kysynnän siirtyminen tuotteiden välillä muuttaa tuottajahintoja ja tuotannon sopeutumistarpeita	Kannattavuus eriytyy tuotantosuunnittain ja rakenteellinen kannattavuuspaine kasvaa
	Elintarvikeketjun rakenne, neuvotteluasemat ja sopimussuhteet	Lyhyt-keskipitkä	Hinnat, kustannusten välittyminen	Markkina- ja sopimusrakenteet vaikuttavat hintamuutosten välittymiseen sekä kustannus- ja markkinariskien jakautumiseen	Tuottajien marginaalit voivat kaventua ja kannattavuuspaine pitkittyä
Tuotanto-olosuhteet	Ilmastonmuutos ja sään ääri-ilmiöt	Lyhyt-pitkä	Määrät, kustannukset	Sääolojen vaihtelu ja ääri-ilmiöt lisäävät tuotantomäärien vaihtelua, tuotantotappioita ja sopeutumiskustannuksia	Tuotantotappiot ja kustannusten nousu voivat heikentää kannattavuutta
	Biologiset riskit	Lyhyt–keskipitkä	Määrät, kustannukset, hinnat	Eläin- ja kasvitaudit voivat aiheuttaa tuotantomenetyksiä, lisäkustannuksia ja markkinarajoituksia	Markkinatuotot voivat vähentyä ja kustannukset kasvua
Rahoitus ja rakenne	Korkotaso ja rahoituksen saatavuus	Lyhyt-pitkä	Rahoitus, investoinnit	Rahoituskustannusten nousu heikentää maksuvalmiutta ja voi vähentää investointeja	Rahoituskustannukset heikentävät kannattavuutta ja investointivaje voi hidastaa tuottavuuskehitystä ja kasvua
	Omistajanvaihdosten ja tuotannon jatkuvuuden haasteet	Keskipitkä-pitkä	Investoinnit, tuotantokapasiteetti	Jatkajien puute ja investointien lykkääntyminen voivat heikentää tuotantokapasiteetin uusiutumista	Tuottavuus- ja kannattavuuskehitys voivat heikentyä
Politiikka ja ohjaus	EU:n maatalousrahoituksen epävarmuus ja budjettipaineet	Keskipitkä-pitkä	Tulot, investoinnit	Mahdolliset tukitasojen muutokset ja rahoituksen epävarmuus vaikuttavat tulonmuodostukseen ja investointipäätöksiin	Tukien mahdollinen väheneminen voi heikentää kannattavuutta ja investointikykyä
	Sääntelyn muutokset ja toimeenpanon ja epävarmuus	Lyhyt-pitkä	Kustannukset, investoinnit	Vaatimusten muutokset, toimeenpanon epävarmuus ja sopeutumistarpeet voivat lisätä kustannuksia ja lykätä investointeja	Kustannusten kasvu ja investointiepävarmuus voivat heikentää kannattavuutta ja uudistumiskykyä
	Kansallinen julkisen talouden sopeutus	Lyhyt–keskipitkä	Tulot, kustannukset, investoinnit	Mahdolliset tukien, julkisten palvelujen ja investointiedellytysten muutokset vaikuttavat tilojen tulonmuodostukseen ja sopeutumiskykyyn	Mahdolliset tukien, julkisten palvelujen ja investointiedellytysten muutokset vaikuttavat tilojen tulonmuodostukseen ja sopeutumiskykyyn

3.1 Markkinat ja geopolitiikka

Markkinariskien lähteitä ovat maataloustuotteiden ja tuotantopanosten kysynnän ja tarjonnan muutokset sekä kansainvälisen kaupan häiriöt. Vaikka suomalainen ruokasektori nojaa hyvin vahvasti korkeaan omavaraisuuteen ja kotimaisiin markkinoihin, on EU:n sisämarkkinoilla ja kansainvälisillä markkinoilla suuri merkitys eri tuotteiden hinnanmuodostuksessa (Karikallio ym. 2025). Tällöin erityisesti globaalit kriisit ja geopoliittiset jännitteet, kauppapoliittiset toimet sekä energia-, lannoite- ja rehumarkkinoiden häiriöt vaikuttavat suoraan myös suomalaiseen maataloustuotantoon ja -markkinoihin muuttaen esimerkiksi tuotteiden ja tuotantopanosten hintoja ja saatavuutta sekä kasvattaen hintavaihtelua markkinoilla.

Vaikutukset voivat välittyä maatiloille nopeasti tuottajahintojen, tuotantokustannusten ja markkinoille pääsyn kautta. Pitkittyessään markkinahäiriöt vaikuttavat myös tuotannon suuntaamiseen ja investointeihin. Niiden merkitys maatalouden taloudellisille toimintaedellytyksille riippuu erityisesti tuote- ja panoshintojen suhteellisesta kehityksestä sekä tilojen kyvystä sopeutua muutoksiin. Vaikutusten suuruus ja välittyminen vaihtelevat tuotantosuunnittain ja riippuvat myös ruokaketjun rakenteesta ja sopimuskäytännöistä.

Geopoliittiset jännitteet ja kauppapolitiikka

Geopoliittiset jännitteet ovat nousseet keskeiseksi maatalousmarkkinoihin vaikuttavaksi tekijäksi, ja kauppapolitiikka kytkeytyy yhä tiiviimmin turvallisuuspolitiikkaan. Kauppapoliittiset toimet, kuten tullit ja muut kaupan rajoitteet, sekä kansainvälisen kaupan häiriöt voivat muuttaa maataloustuotteiden ja tuotantopanosten kysyntää ja tarjontaa sekä vaikuttaa markkinoille pääsyyn. Vaikutukset välittyvät maatalouteen sekä suoraan että elintarvikeketjun muiden osien kautta.

Kaupan rajoitteet ja logistiset häiriöt voivat vaikuttaa hintoihin ja saatavuuteen nopeasti. Vaikutukset voivat myös pitkittyä, jos kauppavirrat muuttuvat pysyvästi tai korvaavien markkinoiden ja hankintakanavien löytäminen vie aikaa. Vaikutukset välittyvät maatalouteen sekä suoraan että elintarvikeketjun muiden osien kautta.

Kysyntäpuolella esimerkiksi vientimarkkinoiden sulkeutuminen tai kansainvälisen kysynnän heikkeneminen voi vähentää elintarviketeollisuuden tuotteiden kysyntää ja edelleen kotimaisen maatalousraaka-aineen kysyntää. Jos tuotteille ei löydy korvaavia markkinoita, tarjonta kotimarkkinoilla tai muilla markkinoilla voi kasvaa suhteessa kysyntään ja aiheuttaa laskupainetta tuottajahintoihin. Vastaavasti uusien vientimarkkinoiden avautuminen tai kansainvälisen kysynnän kasvu voi vahvistaa maataloustuotteiden kysyntää ja tukea tuottajahintoja.

Tarjontapuolella geopoliittiset konfliktit, kaupan rajoitteet ja logistiset häiriöt voivat vähentää maataloustuotteiden tai tuotantopanosten saatavuutta kansainvälisillä markkinoilla. Maataloustuotteiden tarjonnan supistuminen voi nostaa

markkinahintoja, kun taas energian, lannoitteiden tai rehujen tarjontahäiriöt voivat nostaa tuotantokustannuksia.

Maatilan kannattavuuden kannalta olennaista on tuotteiden ja tuotantopanosten hintojen suhteellinen kehitys. Geopoliittisten muutosten erityispiirre on, että ne vaikuttavat samanaikaisesti useisiin markkinoihin ja voivat siten muuttaa sekä tilojen tuottoja että kustannuksia. Riski korostuu erityisesti silloin, kun tuotantopanosten kustannukset nousevat samanaikaisesti maataloustuotteiden kysynnän tai markkinatuottojen heikentyessä. Lisäksi geopoliittinen epävarmuus vaikeuttaa markkinakehityksen ennakointia ja tuotannon suunnittelua sekä voi lisätä varovaisuutta pitkäaikaisissa investoinneissa.

Panosmarkkinoiden häiriöt

Energia, lannoitteet ja rehut ovat keskeisiä tuotantopanoksia, joiden hintojen ja saatavuuden muutokset vaikuttavat suoraan maatalouden tuotantokustannuksiin. Panosmarkkinoiden riskejä syntyy muun muassa tuotannon ja toimitusten häiriöistä, energian hinnan muutoksista sekä kansainvälisten hankintaketjujen riippuvuuksista. Viime vuosien globaalit kriisit ovat osoittaneet, että erityisesti energia- ja lannoitemarkkinoilla muutokset voivat olla nopeita ja voimakkaita kuten nähtiin pandemian jälkeisessä energiakriisissä syksyllä 2021, Venäjän aloittaessa hyökkäyssodan Ukrainassa helmikuussa 2022 ja Lähi-idän tilanteen kärjistyessä keväällä 2026.

Hintamuutokset voivat välittyä tilojen kustannuksiin nopeasti, mutta välittymisen aikajänne riippuu muun muassa hankintojen ajoituksesta, varastoista ja sopimuksista. Saatavuushäiriöt voivat puolestaan vaikeuttaa tuotannon toteuttamista jo saman tuotantokauden aikana.

Tuotantokustannukset kasvavat tuotantopanosten hintojen noustessa. Kannattavuusvaikutus riippuu kuitenkin siitä, missä määrin kustannusten nousu välittyy edelleen maataloustuotteiden tuottajahintoihin. Jos markkinatuotot eivät kasva kustannuksia vastaavasti tai hintojen sopeutuminen tapahtuu viiveellä, tilojen marginaalit ja kassavirta heikkenevät. Tuotantopanosten saatavuuden heikkeneminen voi lisäksi rajoittaa niiden käyttöä ja pienentää tuotantomääriä. Panosmarkkinoiden häiriöiden vaikutukset vaihtelevat tuotantosuunnan kustannusrakenteen mukaan. Erityisen voimakkaita ne voivat olla tuotannossa, jossa energian, rehujen tai muiden ostettujen tuotantopanosten osuus kustannuksista on suuri. Pitkittyessään korkea kustannustaso voi vähentää investointikykyä sekä johtaa tuotannon sopeuttamiseen tai supistumiseen.

Hintavaihtelun kasvu

Hintavaihtelu ei ole muista markkinariskeistä erillinen ilmiö vaan usein seurausta kysynnän, tarjonnan ja kansainvälisten markkinaolosuhteiden muutoksista. Maatiloille se muodostaa kuitenkin oman taloudellisen riskinsä, koska hintojen ennakoimattomuus vaikeuttaa tuotannon ja talouden suunnittelua. Maatalousmarkkinoille on viime vuosina ollut ominaista kasvava hintavaihtelu sekä tuotantopanoksissa että maataloustuotteiden tuottajahinnoissa. Vaihtelua aiheuttavat muun muassa satovaihtelut, kysynnän muutokset sekä kansainvälisen kaupan ja panosmarkkinoiden häiriöt. Hintavaihtelu voi siten olla seurausta useiden markkinariskien samanaikaisesta toteutumisesta.

Hintavaihtelun voimakkuus ja välittyminen vaihtelevat tuotantosuunnittain ja riippuvat myös markkinoiden ja elintarvikeketjun rakenteesta. Maataloustuottajat toimivat pääosin hinnanottajina, minkä vuoksi tuotantopanosten markkinahintojen muutokset välittyvät suoraan tilojen tuloihin ja kustannuksiin niiden hankintakäytäntöjen mukaisesti. Viljamarkkinoilla hintavaihtelu näkyy voimakkaasti muun muassa satovaihtelun sekä Suomen markkinoiden vahvan kytkennän EU:n sisämarkkinoihin ja maailmanmarkkinoihin vuoksi (Karikallio ym. 2025). Kotieläintuotannossa muun muassa markkinarakenne sekä sopimustuotanto voivat vaimentaa hintavaihteluita verrattuna esimerkiksi viljasektoriin (Arovuori 2025; Jansik 2025; Yli-Liipola ym. 2025). Elintarvikeketjun rakenne ja sopimuskäytännöt vaikuttavat siten siihen, kuinka nopeasti ja missä määrin markkinahintojen muutokset välittyvät tuottajahintoihin ja miten markkinariskit jakautuvat ketjun eri toimijoiden välillä.

Hintavaihtelun kasvu lisää tilojen tulo- ja kassavirran epävarmuutta ja vaikeuttaa talouden suunnittelua. Kannattavuusriski korostuu, jos panoshintojen nousu ja tuottajahintojen lasku ajoittuvat samanaikaisesti tai tilalla on rajalliset taloudelliset puskurit. Samalla hintavaihtelu korostaa riskienhallinnan merkitystä.

Epävarmuus voi heijastua myös investointipäätöksiin. Kun tulevia tuottoja on vaikeampi ennakoida, investoinneilta voidaan edellyttää suurempaa tuottoa riskin kompensoimiseksi. Tämän seurauksena investointeja voidaan lykätä tai jättää toteuttamatta, mikä pitkällä aikavälillä hidastaa tuotannon uudistumista ja tuottavuuskehitystä.

3.2 Kysyntä sekä elintarvikeketjun toimivuus ja rakenteet

Tämän riskikategorian lähteitä ovat kulutuskysynnän muutokset sekä elintarvikeketjun rakenteeseen, sopimussuhteisiin ja toimijoiden neuvotteluasemiin liittyvät tekijät. Kulutuksen rakenteelliset muutokset vaikuttavat siihen, millaisille maataloustuotteille syntyy kysyntää ja millä markkinoilla tuotannolle on kasvumahdollisuuksia. Elintarvikeketjun rakenne, sopimussuhteet ja toimijoiden neuvotteluasemat puolestaan vaikuttavat siihen, miten kysynnän, kustannusten ja markkinahintojen muutokset välittyvät ketjun eri osiin ja edelleen maatalouden tuottajahintoihin.

Vaikutusten aikajänne vaihtelee lyhyen aikavälin hinta- ja kassavirtavaikutuksista pitkän aikavälin muutoksiin investoinneissa ja tuotantorakenteessa. Maatalouden taloudellisten toimintaedellytysten kannalta keskeistä on, miten tuotanto vastaa muuttuvaan kysyntään ja miten markkinatuotot ja riskit jakautuvat ketjun toimijoiden välillä. Vaikutukset voivat näkyä paitsi tilojen kannattavuudessa myös niiden kyvyssä sopeuttaa tuotantoa, kantaa riskiä ja tehdä investointeja.

Elintarvikkeiden kysynnän ja kulutusrakenteen muutokset

Kuluttajien mieltymysten, ostovoiman ja ruokailutottumusten muutokset muokkaavat elintarvikkeiden kysyntää ja välillisesti maatalouden raaka-aineiden kysyntää. Euroopassa esimerkiksi punaisen lihan kulutuksen kasvu on hidastunut tai kääntynyt laskuun, kun taas siipikarjanlihan kulutuksen odotetaan jatkavan kasvuaan (OECD/FAO 2026). Samalla kuluttajien kasvava kiinnostus kasvipohjaisiin tuotteisiin ja uusiin proteiinilähteisiin muokkaa elintarvikemarkkinoiden kysyntärakennetta ja avaa uusia markkinamahdollisuuksia maatalousraaka-aineille. Kysynnän muutoksiin vaikuttavat myös tuotteiden suhteelliset hinnat sekä kysynnän hinta- ja tulojoustot.

Kulutusrakenteen muutokset vaikuttavat pääosin pitkällä aikavälillä, ja vaikutukset välittyvät maatalouteen muun muassa elintarviketeollisuuden raaka-ainetarpeiden ja hankintapäätösten kautta. Kysynnän ja tarjonnan epätasapaino voi kuitenkin näkyä hinnoissa jo lyhyellä aikavälillä erityisesti silloin, kun tuotannon sopeutumismahdollisuudet ovat rajalliset. Tästä esimerkkinä on Suomen naudanlihamarkkinoiden kehitys vuosina 2025–2026, jolloin naudanlihan tarjonta supistui samaan aikaan, kun kysyntä pysyi tarjontaan nähden vahvana. Tarjontavaje näkyi kuluttajille erityisesti naudan jauhelihan saatavuudessa ja johti merkittävään hinnannousuun, mikä puolestaan siirsi kulutusta suhteellisesti edullisempiin lihalajeihin kuten sianlihaan ja siipikarjanlihaan. Suomen kaltaisilla pienillä markkinoilla kotimaisen kysynnän muutosten merkitys kytkeytyy myös vientimahdollisuuksiin. Jos kotimainen kysyntä supistuu tuoteryhmässä, jonka tuotantokapasiteetti on mitoitettu suuremmalle kysynnälle, sopeutuminen voi edellyttää tuotantomäärien vähentämistä, tuotannon uudelleensuuntaamista tai uusien vientimarkkinoiden löytämistä. Ruokaketjuhankkeen suosituksissa viennin merkitystä korostetaan myös kotimaisen raaka-ainevirran hallinnan näkökulmasta: kotimarkkinoilta on vaikea löytää riittävästi kysyntävetoista kasvua, jolloin vienti voi osaltaan mahdollistaa tuotannon ylläpitämisen ja kasvun (Forsman-Hugg ym. 2025).

Kysynnän muutokset voivat siten johtaa kannattavuuden eriytymiseen tuotantosuuntien välillä. Pitkällä aikavälillä ne ohjaavat myös investointeja ja tuotantoresurssien kohdentumista. Sopeutuminen ei kuitenkaan ole välttämättä nopeaa. Erityisesti pääomavaltaisessa tuotannossa investoinnit ja biologiset tuotantoprosessit sitovat tuotantoa pitkäksi aikaa. Markkinasignaalien ja tuotantorakenteen muutosten välillä voi tämän vuoksi olla huomattava viive. Taloudellinen riski korostuu erityisesti silloin, kun kysyntä supistuu pysyvämmin mutta tuotantokapasiteettia ei pystytä sopeuttamaan tai tuotannolle ei löydy korvaavia markkinoita. Tällöin heikentyvät markkinatuotot voivat vaikeuttaa olemassa olevan tuotantokapasiteetin kannattavaa hyödyntämistä ja uusiin kasvumahdollisuuksiin tarttumista.

Elintarvikeketjun rakenne, neuvotteluasemat ja sopimussuhteet

Elintarvikeketjun rakenne ja toimijoiden väliset neuvotteluasemat vaikuttavat siihen, miten markkinahintojen ja kustannusten muutokset välittyvät ketjun eri osiin. Yksittäisen maataloustuottajan neuvotteluasema on usein rajallinen, mutta tilanteet vaihtelevat merkittävästi tuoteryhmittäin ja arvoketjuittain. Markkinarakenteen lisäksi vaikutusta on muun muassa sopimuskäytännöillä, vaihtoehtoisten markkinakanavien määrällä sekä tuottajien mahdollisuuksilla tehdä

kaupallista yhteistyötä (Forsman-Hugg ym. 2025). Rakenteellinen riski syntyy, jos nämä tekijät rajoittavat tuottajien mahdollisuuksia neuvotella myyntiehdoista, vaihtaa ostajaa tai jakaa tuotantoon ja markkinoihin liittyviä riskejä muiden toimijoiden kanssa.

Ketjun rakenteeseen liittyvät riskit ovat luonteeltaan pitkäkestoisia, mutta niiden vaikutukset voivat tulla esiin nopeasti markkina- ja kustannushäiriöiden yhteydessä. Maatalouden kannattavuuden kannalta keskeistä on erityisesti se, missä määrin ja millä viiveellä tuotantokustannusten ja markkinatilanteen muutokset välittyvät tuottajahintoihin. Jos kustannukset nousevat nopeasti mutta tuottajahinnat sopeutuvat hitaasti tai vain osittain, tilojen marginaalit ja kassavirta heikkenevät. Hintojen välittymistä ei kuitenkaan voida kuvata yhdellä koko elintarvikeketjua koskevalla mekanismilla, sillä hintasiirtymien voimakkuudessa ja nopeudessa on eroja tuoteryhmien välillä (esim. Yli-Liipola, 2025).

Jos kustannus- ja markkinamuutokset välittyvät tuottajahintoihin toistuvasti epätäydellisesti tai viiveellä, kyse ei ole ainoastaan yksittäisten markkinashokkien vaikutuksista, vaan myös ketjun rakenteeseen ja toimintatapoihin liittyvästä riskistä. Pitkittynyt kannattavuuspaine heikentää tilojen mahdollisuuksia kerryttää taloudellisia puskureita, mikä puolestaan kaventaa niiden kykyä varautua uusiin markkina- ja kustannushäiriöihin ja lisää haavoittuvuutta tuleville shokeille.

Tuottajahinnan merkitystä korostaa myös KKV:n tuore tutkimus (Pöyry ym. 2026) maataloustuottajien tuotantopäätöksistä. Tuottajahinnan muutokset olivat tarkastelussa tuotantokustannusten ja tukien muutoksia vahvemmin yhteydessä siihen, arvioivatko tuottajat lisäävänsä vai vähentävänsä tuotantoaan. Tuotantorakenne rajoittaa kuitenkin mahdollisuuksia reagoida markkinasignaaleihin nopeasti. Hintojen välittymisellä ja sopimussuhteilla on siten merkitystä paitsi tilojen nykyiselle kannattavuudelle myös tulevalle tuotantokapasiteetille. Heikko hintakehitys voi vähentää tuotantoa ja investointeja, mutta tuotantokapasiteetin palauttaminen markkinatilanteen myöhemmin parantuessa voi olla hidasta.

3.3 Tuotanto-olosuhteet

Tuotanto-olosuhteisiin liittyvien riskien keskeisiä lähteitä ovat eläin- ja kasvitaudit, kasvintuhoojat sekä sään ja ilmaston muutokset. Biologiset riskit voivat aiheuttaa nopeasti tuotannon menetyksiä, torjuntakustannuksia ja markkinarajoituksia. Ilmastonmuutoksen vaikutukset puolestaan kehittyvät pääosin pidemmällä aikavälillä, mutta voivat näkyä jo lyhyellä aikavälillä sään ääri-ilmiöiden ja tuotannon vaihtelun lisääntymisenä. Riskit ovat myös keskenään kytkeytyneitä, sillä ilmastonmuutos voi muuttaa eläin- ja kasvitaudeille sekä kasvintuhoojille suotuisia olosuhteita ja niiden maantieteellistä levinneisyyttä.

Taloudelliset vaikutukset välittyvät maatalouteen ensisijaisesti tuotantomäärien, tuotantokustannusten ja tuotteiden markkinoille pääsyn kautta. Lyhyellä aikavälillä ne voivat heikentää tilojen tulosta ja maksuvalmiutta, kun taas pitkittyessään ne vaikuttavat tuotannon suuntaamiseen, investointitarpeisiin ja tuotantokapasiteetin ylläpitämiseen. Vaikutusten suuruus riippuu muun muassa

häiriön laajuudesta ja kestosta, tilojen varautumisesta sekä mahdollisuuksista sopeuttaa tuotantoa.

Biologiset riskit

Eläin- ja kasvitaudit sekä kasvintuhoojat muodostavat maataloudelle biologisen riskin, joka voi realisoitua nopeasti. Tartunnat ja kasvintuhoojaesiintymät voivat aiheuttaa välittömiä menetyksiä, mutta niiden torjuntaan, tuotannon palauttamiseen ja markkinarajoituksiin liittyvät vaikutukset voivat olla pitkäkestoisia.

Vaikutukset välittyvät useamman mekanismin kautta. Eläin- ja kasvitaudit sekä kasvintuhoojat voivat samanaikaisesti vähentää tuotantoa, lisätä torjunta- ja muita kustannuksia sekä rajoittaa eläinten, kasvien ja niistä saatavien tuotteiden liikkumista ja markkinoille pääsyä. Taloudelliset vaikutukset voivat siten ulottua huomattavasti laajemmalle kuin niille tiloille tai alueille, joilla tauti tai tuhooja todetaan.

Suomen vuoden 2026 afrikkalaisen sikaruton (ASF) tapaus havainnollistaa tätä vaikutusmekanismia. ASF todettiin Suomessa ensimmäisen kerran heinäkuussa 2026 luonnonvaraisissa villisioissa Kaakkois-Suomessa. Vaikka tautia ei todettu tuotantosioissa, sen leviämisen estämiseksi perustettiin tartunta- ja rajoitusvyöhykkeitä ja asetettiin eläinten ja niistä saatavien tuotteiden siirtoja koskevia rajoituksia. Tautitapaus vaikutti myös sianlihan vientiin EU:n ulkopuolelle. Vienti estyi kokonaan osaan kohdemaista. Niihin maihin, joiden kanssa Suomella oli niin kutsuttu alueellistamissopimus, vientiä oli mahdollista jatkaa rajoitusvyöhykkeen ulkopuolelta. Melin ym. (2026) arvioivat vuoden 2026 syksyllä, että tautitapausten taloudelliset vaikutukset painottuvat erityisesti sianlihan vientiin.

Biologisten riskien vaikutukset voivat ulottua varsinaisten tautitilojen ulkopuolelle. Esimerkiksi korkeapatogeenisen lintuinfluenssan (HPAI) tapauksessa luonnonvaraisissa linnuissa esiintyvä tauti ylläpitää tartuntariskiä tuotantoeläimille ja voi edellyttää ennaltaehkäiseviä suojaus- ja varautumistoimia (Yli-Liipola ym. 2026). Kasvintuotannossa kasvitaudit ja kasvintuhoojat voivat aiheuttaa satotappioita, lisätä torjuntakustannuksia sekä johtaa viranomaisten määräämiin hävittämis- ja rajoitustoimiin (Noro ym. 2024).

Maatalouden taloudellisten toimintaedellytysten kannalta biologisten riskien merkitys riippuu sekä suorista tuotannon menetyksistä että torjuntatoimien ja markkinarajoitusten laajuudesta. Tuotannon väheneminen ja kustannusten kasvu voivat heikentää tilojen kassavirtaa samanaikaisesti. Markkinarajoitukset voivat puolestaan vähentää tuotteista saatavia tuottoja myös tiloilla, joilla tautia tai tuhoojaa ei esiinny. Lisäksi tautitapauksiin voi liittyä mainehaittaa, joka heikentää kuluttajien tai muiden ostajien luottamusta tuotteisiin. Tämä voi vähentää kysyntää ja vaikeuttaa markkina-aseman palauttamista myös rajoitusten päättymisen jälkeen. Pitkittyessään nämä vaikutukset voivat heikentää tilojen riskinkantokykyä ja investointimahdollisuuksia.

Ilmastonmuutos ja sääriskit

Ilmastonmuutos vaikuttaa maatalouteen sekä tuotanto-olosuhteiden pitkän aikavälin muutosten että sään ääri-ilmiöiden kautta. Sääriskejä esiintyy myös ilmastonmuutoksesta riippumatta, mutta ilmaston muuttuminen voi muuttaa niiden yleisyyttä ja voimakkuutta. Sään ja kasvuolosuhteiden vaihtelun lisääntyminen voi kasvattaa satovaihtelua ja tuotantomääriin liittyvää epävarmuutta (Proctor ym. 2025).

Vaikutusten aikajänne ulottuu yksittäisen kasvukauden tuotannon menetyksistä pidemmän aikavälin kuluessa muuttuviin viljelyedellytyksiin. Lyhyellä aikavälillä vaikutukset välittyvät erityisesti satomäärien ja sadon laadun sekä tuotanto- ja korjuukustannusten kautta. Pidemmällä aikavälillä muuttuvat olosuhteet lisäävät tarvetta sopeutumistoimille ja -investoinneille (González Peláez ym. 2025). Toisaalta kasvukauden pidentyminen voi pohjoisilla alueilla luoda myös uusia tuotantomahdollisuuksia (Peltonen-Sainio ja Jauhiainen 2026).

Sääriskit ovat usein alueellisesti korreloituneita, mikä tarkoittaa, että tuotantoon kohdistuvat suorat vaikutukset näkyvät samanaikaisesti useilla saman alueen tiloilla, vaikka vaikutukset voivat jäädä vähäisiksi muilla tuotantoalueilla. Tuotantoshokin taloudellinen vaikutus riippuu myös siitä, kuinka laajasti se vähentää markkinoille tulevaa tarjontaa. Jos tuotannon menetys on riittävän suuri vaikuttaakseen kokonaismarkkinoiden tarjontaan, tarjonnan supistuminen voi nostaa maataloustuotteen markkinahintaa ja siten osittain kompensoida tuotantomäärän vähenemisestä aiheutuvaa tulonmenetystä. Hintojen nousu ei kuitenkaan välttämättä korvaa yksittäisen tilan menetyksiä, sillä satotappioiden suuruus vaihtelee tiloittain.

Paikallinen tai alueellinen tuotantoshokki ei sen sijaan välttämättä vaikuta markkinahintaan, jos kokonaismarkkinoiden tarjonta muuttuu vain vähän. Esimerkiksi Suomen viljamarkkinat ovat vahvasti integroituneet EU:n ja maailmanmarkkinoihin (Karikallio ym. 2025), jolloin yksittäisellä tuotantoalueella satotappio ei välttämättä johda vastaavaan tuottajahintojen nousuun. Tällöin tuotantomäärän vähenemisestä aiheutuva tulonmenetys jää suurelta osin tuottajan kannettavaksi.

Ilmastonmuutos kytkeytyy lisäksi biologisiin riskeihin. Lämpötilan, sademäärien ja muiden ympäristöolosuhteiden muutokset voivat muuttaa taudinaiheuttajien ja kasvintuhoojien esiintymistä ja maantieteellistä levinneisyyttä sekä mahdollistaa uusien tautien ja tuholaisten leviämisen alueille, joilla niitä ei ole aikaisemmin esiintynyt (Bett ym. 2017; European Food Safety Authority (EFSA) ym. 2020)

Maatalouden taloudellisten toimintaedellytysten kannalta keskeistä on tuotannon vaihtelun ja sopeutumistarpeiden yhteisvaikutus. Satotappiot ja kustannusten kasvu voivat heikentää tilojen tuloja ja kassavirtaa juuri silloin, kun sopeutuminen edellyttäisi investointeja.

3.4 Rahoitus ja rakennekehitys

Maatalouden pääomavaltaisuus kytkee rahoituksen saatavuuden ja rakennekehityksen tiiviisti toisiinsa. Tuotannon kehittäminen, tilakoon kasvattaminen ja omistajanvaihdokset edellyttävät usein merkittävää ulkopuolista rahoitusta. Keskeisiä riskitekijöitä ovat rahoituksen kallistuminen ja saatavuuden heikkeneminen sekä tuotannon uusiutumisen ja tuotantoresurssien siirtymisen esteet. Näiden merkitystä voivat voimistaa maatalouden heikko kannattavuuskehitys, kasvavat pääomatarpeet, viljelijäväestön ikääntyminen sekä esimerkiksi maatalouden tuotantoresurssien heikko vaihtoehtoiskäyttö ja sitä kautta kasvanut riski pääoman menettämiselle. Tästä seuraa, että maataloudessa on usein kannustin jatkaa tuotantoa investoinnin jälkeen, vaikka tuotannosta ei muodostuisi riittävästi tuottoa investoinnin takaisinmaksuun.

Maatalouden korko- ja tuottoriski on korkea, koska maatalousmaahan sitoutuneen pääoman määrä on suuri ja samaan aikaan pääoman tuotto-odotus on heikko. Vaikutusta korostavat maatalouden tuet, joiden pääomittuminen maatalousmaan hintaan nostaa pellon arvoa ja sitä kautta maatalousmaahan sitoutuneen pääoman määrää (Varacca ym. 2022). Samalla sektorin politiikkariski suhteessa maatalouspolitiikan muutoksiin kasvaa. Tukien merkittävä lasku vaikuttaa maatalousmaan arvoon ja voi pahimmillaan heikentää sektorin asemaa rahoitusmarkkinoilla. Investointien ja maatalouden rahoituksen riski näkyy lopulta tuottavuutta kasvattavien investointien puutteena ja sitä kautta sektorin heikentyvänä tuottavuuskehityksenä.

Vaikutusten aikajänne ulottuu lyhyen aikavälin rahoituskustannuksista ja maksuvalmiuspaineista pitkän aikavälin muutoksiin investoinneissa, omistajanvaihdoksissa ja tuotannon sijoittumisessa. Rahoitusmarkkinoiden muutokset voivat siten vaikuttaa paitsi yksittäisten investointien toteutumiseen myös maatalouden pitkän aikavälin uusiutumiseen ja tuotantoresurssien siirtymiseen jatkaville ja uusille yrittäjille (Kujala ym. 2025b, 2026). Taloudellisten toimintaedellytysten kannalta keskeistä on, pystytäänkö kannattavaa tuotantoa uudistamaan ja tuotantoresursseja hyödyntämään tehokkaasti myös alueilla, joilla rahoituksen ja jatkajien saatavuus on rajallista.

Rahoitusmarkkinoiden muutokset

Rahoitusmarkkinoiden muutokset vaikuttavat maatalouden investointiedellytyksiin sekä rahoituksen hinnan että saatavuuden kautta. Keskeisiä muutostekijöitä ovat korkotason kehitys sekä luotonannon ehtojen ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyn muutokset. Tilakohtaisesti rahoituksen saatavuuteen vaikuttavat kannattavuus, maksuvalmius, kassavirta ja vakuudet. Viime vuosien taloudelliset haasteet ovat lisänneet maksuvalmiusongelmia ja järjestämättömien luottojen määrää (Kujala ym. 2025b).

Korkotason nousu kasvattaa olemassa olevien lainojen hoitokustannuksia nopeasti lainaehtojen ja korkosuojausten mukaan. Samalla se nostaa uusien investointien rahoituskustannuksia ja heikentää niiden kannattavuutta. Rahoituksen saatavuuden kiristyminen puolestaan voi estää investointeja ja omistajanvaihdoksia, vaikka niiden arvioitaisiin olevan pitkällä aikavälillä taloudellisesti perusteltuja.

Heikko kannattavuus ja maksuvalmius voivat heikentää tilan rahoituskelpoisuutta juuri silloin, kun tuotannon uudistaminen tai muuttuviin olosuhteisiin sopeutuminen edellyttäisi investointeja. Investointien lykkääntyminen voi puolestaan hidastaa tuottavuuden parantamista ja tuotannon uudistumista. Rahoitusmarkkinoiden muutosten vaikutukset eivät siten rajoitu rahoituskustannuksiin, vaan ne voivat välittyä investointien kautta myös maatalouden pitkän aikavälin kilpailukykyyn ja rakennekehitykseen.

Rahoituksen merkitys korostuu rakennekehityksen myötä, sillä jatkavien ja kehittyvien tilojen investoinnit sekä omistajanvaihdokset voivat edellyttää yhä suurempia pääomia (Kujala ym. 2026). Erityisesti uusilla ja nuorilla yrittäjillä omien varojen ja vakuuksien niukkuus voi rajoittaa mahdollisuuksia rahoittaa toiminnan aloittamista ja kehittämistä. Samalla rahoitustarpeet ja -riskit eriytyvät tilojen välillä. Tämä voi vahvistaa kehitystä, jossa investoinnit ja tuotantoresurssit keskittyvät tiloille, joilla on riittävä kannattavuus, kassavirta ja kyky saada ulkopuolista rahoitusta. Vaikutukset ulottuvat siten tilojen maksuvalmiudesta maatalouden pitkän aikavälin tuottavuuteen, kilpailukykyyn ja uusiutumiseen.

Rakennekehitys ja maatalouden uusiutuminen

Suomen maatalouden rakennekehitykselle on pitkään ollut ominaista maatilojen määrän väheneminen ja tuotannon keskittyminen suurempiin yksiköihin. Kehitystä ohjaavat muun muassa mittakaavaedut, teknologinen kehitys sekä tilojen väliset erot kannattavuudessa ja investointiedellytyksissä. Samalla viljelijäväestön ikääntyminen lisää tarvetta omistajanvaihdoksille ja tuotantoresurssien siirtymiselle uusille yrittäjille.

Tilakoon kasvu ja tuotannon pääomavaltaistuminen nostavat alalle tulon ja omistajanvaihdosten taloudellista kynnystä. Jatkajan on kyettävä rahoittamaan sekä omistajanvaihdos että usein myös tuotannon kehittämiseksi tarvittavia investointeja. Jos tuotannon odotettu kannattavuuskehitys on heikko suhteessa tarvittavaan pääomaan ja siihen liittyviin riskeihin, myös halukkuus sitoa pääomaa maatalouteen voi vähentyä. Kannattavuus, investointitarpeet, rahoituksen saatavuus ja omistajanvaihdokset muodostavat siten toisiinsa kytkeytyvän kokonaisuuden, joka vaikuttaa maatalouden uusiutumisedellytyksiin.

Tilojen määrän väheneminen ei itsessään merkitse vastaavaa tuotantokapasiteetin supistumista. Tuotantoresurssien siirtyminen jatkaville ja kasvaville tiloille voi ylläpitää tai jopa kasvattaa tuotantokapasiteettia tilamäärän vähentyessä. Resurssien siirtyminen tehokkaampaan käyttöön voi myös parantaa tuottavuutta. Tuotannon jatkuvuuden ja uusiutumisen kannalta ratkaisevaa on, kuinka tehokkaasti maa, tuotantorakennukset ja muut tuotantoresurssit siirtyvät aktiiviseen käyttöön jatkaville ja uusille yrittäjille (Kujala ym. 2026).

Keskeinen riski liittyy uusiutumisen alueelliseen epätasaisuuteen. Jos omistajanvaihdoksille ja investoinneille on joillakin alueilla heikommat edellytykset, tuotantoresurssit ja tuotanto voivat vähitellen keskittyä alueille, joilla tuotannon jatkaminen ja kehittäminen on taloudellisesti kannattavampaa. Yksittäiselle tilalle keskittyminen ei välttämättä ole riski, mutta maataloussektorin ja yhteiskunnan näkökulmasta se voi kuitenkin synnyttää systeemistä riskiä. Tuotannon maantieteellinen keskittyminen voimistaa alueellisesti ilmenevien riskien,

kuten eläintautien, kasvintuhoojien ja erilaisten sään ääri-ilmiöiden, vaikutuksia koko sektorin toimintaan.

Maatalouden taloudellisten toimintaedellytysten kannalta olennaista on siten sekä tuotantoresurssien tehokas kohdentuminen että mahdollisuus ylläpitää ja uudistaa kannattavaa tuotantoa eri alueilla. Rakennekehitys voi vahvistaa sektorin tuottavuutta ja kilpailukykyä, mutta samalla investointien ja omistajanvaihdosten alueellinen eriytyminen voi johtaa tuotantokapasiteetin supistumiseen osassa maata.

3.5 Julkinen ohjaus ja politiikkaympäristö

Julkiseen ohjaukseen liittyvien riskien lähteitä ovat EU:n yhteisen maatalouspolitiikan (CAP) ja kansallisen politiikan muutokset sekä sääntelyn sisältöön ja toimeenpanoon liittyvä epävarmuus. Keskeisiä muutostekijöitä ovat julkisen rahoituksen taso ja kohdentuminen, tukijärjestelmien ehdot sekä tuotannolle asetettavat vaatimukset.

Julkiseen ohjaukseen liittyvät riskit välittyvät maatalouteen erityisesti tukien ja muiden julkisten rahoitusvälineiden, sääntelyn sekä politiikan ennakoitavuuden kautta. Lyhyellä aikavälillä vaikutukset voivat näkyä tilojen tuloissa, kustannuksissa ja maksuvalmiudessa. Pidemmällä aikavälillä ne välittyvät investointeihin, tuotannon uudistumiseen ja rakennekehitykseen. Politiikkamuutokset voivat myös vahvistaa tai heikentää tilojen kykyä varautua muihin riskeihin ja sopeutua niiden vaikutuksiin.

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan muutokset

EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tuet muodostavat merkittävän osan maatalouden tulonmuodostuksesta, minkä vuoksi tukijärjestelmän ja sen rahoituksen muutoksilla voi olla huomattavia vaikutuksia tilojen talouteen. Järjestelmään kohdistuu paineita tulevaisuudessa sekä EU:n budjetin painopisteiden että mahdollisen laajentumisen vuoksi. EU:n budjetissa maatalous kilpailee rahoituksesta muun muassa turvallisuuden, puolustuksen, kilpailukyvyn ja muiden uusien painopisteiden kanssa. Lisäksi EU:n mahdollinen laajentuminen, erityisesti Ukrainan mutta myös muiden ehdokasmaiden liittyminen unioniin, muuttaisi olennaisesti EU:n maatalouden rakennetta ja lisäisi yhteisen maatalouspolitiikan piiriin kuuluvaa maatalousalaa (Niemi ja Arovuori 2025; Piikki ym. 2026). Tämä lisää epävarmuutta tukijärjestelmän tulevasta kehityksestä ja heikentää pitkän aikavälin investointikykyä.

Euroopan komission ehdotukset vuosien 2028–2034 rahoituskehykseksi ja yhteisen maatalouspolitiikan uudistamiseksi muuttaisivat maatalouspolitiikan rahoitus- ja toimeenpanorakennetta. Ehdotusten mukaan nykyiset CAP-suunnitelmat korvattaisiin laajemmilla kansallisilla ja alueellisilla kumppanuussuunnitelmilla (NRP), joiden osana maatalouspolitiikkaa toteutettaisiin. Lopullinen rahoituksen taso ja politiikan rakenne määräytyvät kuitenkin vasta EU:n lainsäädäntö- ja budjettineuvotteluissa.

Politiikkamuutokset toteutuvat pääosin rahoituskausien ja siirtymäaikojen mukaisesti, mutta niitä koskeva epävarmuus voi vaikuttaa investointipäätöksiin jo valmisteluvaiheessa. Maatalouden kannalta keskeinen riski liittyy siihen, miten käytettävissä oleva rahoitus ja sen kohdentuminen muuttuvat suhteessa nykyiseen järjestelmään. Mahdollinen tukitason aleneminen vaikuttaisi suoraan tilojen tulovirtaan ja kassavirtaan. Tämä voisi heikentää mahdollisuuksia kattaa investointien omarahoitusosuutta ja lisätä riippuvuutta ulkopuolisesta rahoituksesta. Vaikutukset olisivat suurimpia tiloilla ja tuotantosuunnissa, joissa tukien osuus tulonmuodostuksesta on suuri.

Politiikkamuutosten vaikutukset voivat siten ulottua välittömiä tulovaikutuksia pidemmälle. Jos tulopohjan heikkeneminen vähentää investointeja tai siirtää niitä myöhemmäksi, tuotannon uudistuminen ja tuottavuuskehitys voivat hidastua. Myös tukiehtojen ja tukien kohdentamisen muutokset voivat ohjata tuotantovalintoja ja resurssien käyttöä. Samalla CAP:n muutokset voivat vaikuttaa tuotannon määrään ja sijoittumiseen EU:ssa ja siten myös maatalousmarkkinoiden tarjontaan ja hintoihin. Politiikka- ja markkinariskit ovat tämän vuoksi osittain toisiinsa kytkeytyneitä.

Sääntelyn muutokset ja toimeenpanon epävarmuus

Maatalouteen kohdistuu sekä yhteisen maatalouspolitiikan kautta että muusta EU:n ja kansallisen tason lainsäädännöstä vaatimuksia, jotka liittyvät muun muassa ympäristöön, ilmastoon, eläinten hyvinvointiin, elintarviketurvallisuuteen sekä tukien ehtoihin. Riskit liittyvät vaatimusten muuttumiseen, niiden täyttämisestä aiheutuviin kustannuksiin sekä sääntöjen tulkinnan ja toimeenpanon epävarmuuteen. Sääntelyn taloudelliset vaikutukset muodostuvat sekä vaatimusten noudattamisesta aiheutuvista suorista kustannuksista että hallinnollisesta työstä. Hallinnollista taakkaa lisäävät erityisesti sääntelyn monimutkaisuus, päällekkäiset tiedonantovaatimukset sekä sääntöjen ja niiden toimeenpanon muutokset (European Commission 2025).

Sääntelyn vaikutukset voivat lisäksi välittyä maatalouteen elintarvikeketjun muiden toimijoiden ja rahoittajien kautta. Esimerkiksi vastuullisuuteen liittyvät raportointi-, jäljitettävyys- ja todentamisvaatimukset voivat kohdistua ensisijaisesti jalostavaan teollisuuteen, kauppaan tai rahoittajiin, mutta niiden edellyttämät tiedot ja tuotantokriteerit voivat siirtyä sopimusten ja hankintaehtojen kautta alkutuotantoon. Maatiloille tämä voi merkitä uusia tiedonkeruu-, raportointi-, todentamis- ja investointitarpeita myös silloin, kun ne eivät itse kuulu sääntelyn varsinaiseen soveltamisalaan.

Taloudellisen vaikutuksen kannalta keskeistä on, missä määrin vaatimusten täyttämisestä aiheutuvat kustannukset voidaan kattaa tuottavuushyödyillä tai siirtää tuotteiden hintoihin. Jos vastuullisuudesta syntyvälle lisäarvolle ei muodostu toimivaa markkinamekanismia, vaatimukset voivat kasvattaa alkutuotannon kustannuksia ilman vastaavaa tulovaikutusta.

Kustannusvaikutusten ohella sääntelyn ennakoitavuudella on merkitystä investointien kannalta. Epävarmuus tulevien vaatimusten sisällöstä, aikataulusta ja toimeenpanosta sekä olemassa olevan sääntelyn tulkinnanvaraisuus vaikeuttavat investointien pitkän aikavälin kannattavuuden arviointia. Tämä korostuu

maataloudessa, jossa investoinnit ovat usein suuria ja pitkäikäisiä. Jos tulevista vaatimuksista ei ole riittävää varmuutta, kasvaa riski siitä, että tehtävä investointi ei täytä vaatimuksia koko taloudellisen käyttöikänsä ajan tai edellyttää myöhemmin uusia täydentäviä investointeja. Tämä voi johtaa investointien lykkäämiseen, pienentämiseen tai toteuttamatta jättämiseen ja siten hidastaa tuotannon uudistumista ja uuden teknologian käyttöönottoa (European Commission 2025; Kujala ym. 2025b).

Sääntelyn vaikutusten kannalta olennaista ei siten ole ainoastaan vaatimusten määrä, vaan myös niistä aiheutuvien kustannusten jakautuminen arvoketjussa sekä sääntelyn ennakoitavuus, johdonmukaisuus ja toimeenpanon selkeys. Taloudelliset vaikutukset riippuvat lisäksi sääntelyn kustannustehokkuudesta ja tilojen mahdollisuuksista sopeutua muuttuviin vaatimuksiin. Pitkittynyt epävarmuus ja kustannusten kasautuminen voivat heikentää tilojen investointi- ja sopeutumiskykyä.

Kansallinen politiikka ja julkisen talouden sopeutus

Suomen julkinen talous on ollut pitkään rakenteellisesti alijäämäinen, ja julkiseen talouteen kohdistuu yhä enemmän sopeuttamispaineita (Valtiovarainministeriö 2026). Kansalliseen politiikkaan liittyviä riskejä syntyy siitä, miten sopeutustoimet kohdentuvat maatalouden rahoitukseen, verotukseen ja tuotantoa tukeviin julkisiin palveluihin.

Päätökset voivat vaikuttaa tilojen tuloihin ja kustannuksiin jo yksittäisen budjettivuoden aikana. Investointien, tutkimuksen, infrastruktuurin ja palveluiden kautta syntyvät vaikutukset puolestaan voivat ulottua pitkälle tulevaisuuteen. Sopeutustoimet voivat kohdistua maatalouteen suoraan esimerkiksi kansallisen rahoituksen, investointitukien tai muiden tukimuotojen kautta. Tällöin vaikutukset välittyvät tilojen tulopohjaan ja investointiedellytyksiin. Tulotasoa ylläpitävien tukien pienentyessä markkinoilta saatavien tuottojen merkitys kasvaa. Muiden tekijöiden pysyessä ennallaan tämä lisää tilojen talouden herkkyyttä tuottajahintojen, tuotantokustannusten ja satotasojen vaihtelulle.

Vaikutuksia voi syntyä myös välillisesti. Julkisen rahoituksen muutokset voivat vaikuttaa esimerkiksi maatalouden neuvonta-, tutkimus- ja kehittämistoimintaan, infrastruktuuriin sekä maaseutualueiden palveluihin. Näiden heikkeneminen voi kaventaa tilojen mahdollisuuksia hyödyntää uutta tietoa ja teknologiaa sekä kehittää tuotantoaan. Samanaikaisesti julkisten palveluiden heikkeneminen vaikuttaa epäsuorasti tuotantoon työvoiman saatavuuden ja alueellisen elinvoiman kautta (Makkonen ja Inkinen 2023).

Lisäksi verotukseen ja kotitalouksien ostovoimaan kohdistuvat toimet voivat vaikuttaa elintarvikkeiden kysyntään. Vaikutukset välittyvät maatalouteen ruokaketjun hankintojen ja tuottajahintojen kautta ja riippuvat muun muassa siitä, miten kulutus kohdentuu eri tuotteisiin.

Julkisen talouden sopeutuksen vaikutukset riippuvat siten olennaisesti siitä, mihin toimenpiteet kohdistuvat. Maatalouden näkökulmasta keskeinen riski syntyy erityisesti silloin, jos tulopohjaan tai investointeihin kohdistuvat leikkaukset osuvat samanaikaisesti heikon kannattavuuden, suurten investointitarpei-

den tai muiden ulkoisten häiriöiden kanssa. Tulopohjan heikkeneminen voi vähentää tilojen mahdollisuuksia kerryttää taloudellisia puskureita ja rahoittaa varautumista samalla, kun riippuvuus vaihtelevista markkinatuotoista kasvaa. Tällöin politiikkamuutokset voivat heikentää tilojen kykyä vastata muihin riskeihin ja sopeutua niiden vaikutuksiin sekä vahvistaa pitkän aikavälin rakennekehityspaineita.

4 Maatalouden riskien yhteisvaikutukset korostavat riskienhallinnan merkitystä

Maatalouden riskit muodostavat moniulotteisen ja keskenään kytkeytyneen kokonaisuuden. Yksittäisten riskien tarkastelu erillään ei riitä, vaan olennaista on ymmärtää niiden yhteisvaikutukset. Työpaperissa tarkastellut riskit ovat erilaisia, mutta niiden taloudelliset vaikutuskanavat ovat pitkälti yhteisiä. Politiikka-, markkina-, tuotanto- ja rahoitusriskit voivat välittyä tuotantomääriin, tuotantopanosten hintoihin ja kustannuksiin, tuottajahintoihin, markkinoilta saataviin tuloihin, rahoitukseen ja investointeihin. Riskien yhteisvaikutukset määrittävät paitsi maatalouden kannattavuuden ja maksuvalmiuden kehitystä myös tilojen mahdollisuuksia investoida, sopeutua ja uudistaa tuotantoaan.

Merkittävä osa riskeistä välittyy kysynnän ja tarjonnan muutosten kautta. Maatilojen kannalta olennaista ei kuitenkaan ole yksittäisten hintojen tai tuotantomäärien kehitys, vaan niiden yhteisvaikutus tilan tuloihin, kustannuksiin ja kannattavuuteen. Vaikutusten voimakkuuteen vaikuttaa myös se, kuinka nopeasti ja missä määrin markkinamuutokset välittyvät alkutuotantoon. Erityisesti tuotantokustannusten ja tuottajahintojen eriaikainen sopeutuminen voi heikentää kannattavuutta ja lisätä taloudellista epävarmuutta.

Elintarvikeketjun rakenne ja sopimuskäytännöt vaikuttavat siihen, kuinka kysynnän, kustannusten ja markkinahintojen muutokset välittyvät tuottajahintoihin ja siihen, miten riskit jakaantuvat ketjun eri toimijoiden välillä ja millaiset on eri toimijoiden mahdollisuudet sopeutua markkinamuutoksiin. Forsman-Hugg ym. (2025) nostavat ruokamarkkinoiden kehittämisessä keskeisiksi keinoiksi markkinoiden läpinäkyvyyden parantamisen, reilumman sopimus- ja hinnoittelukulttuurin sekä tuottajien kaupallisen yhteistyön vahvistamisen. Markkinoiden toimivuus, sopimuskäytännöt ja tuottajien neuvotteluasema vaikuttavat paitsi riskien jakautumiseen myös siihen, millaiset taloudelliset edellytykset alkutuotannolle muodostuvat häiriöistä selviytymiseen ja tuotannon kehittämiseen. Riskien taloudellinen merkitys korostuu erityisesti silloin, kun useita toisiaan vahvistavia häiriöitä toteutuu samanaikaisesti. Esimerkiksi panoshintojen nousu ja alueelliset, epäsuotuisat sääolosuhteet voivat osua samalle kasvukaudelle, jolloin riskit vahvistavat toisiaan. Koska paikallinen satotappio ei juuri nosta EU- ja maailmanmarkkinoihin sidottuja tuottajahintoja, kalliilla panoksilla tuotettu sato ei välttämättä kata kustannuksia, eikä tilalle kerry kassavaroja seuraavan kauden panoshankintoihin. Samanaikaiset häiriöt voivat siten heikentää nopeasti kannattavuutta ja maksuvalmiutta sekä kaventaa mahdollisuuksia rahoittaa seuraavien kasvukausien tuotantopanoksia ja investointeja.

Maataloustuet ovat olleet keskeinen osa maatilojen tulonmuodostusta, ja ne ovat toimineet keskeisenä riskienhallintavälineenä maatiloilla. Maatalouspolitiikan rahoitukseen kohdistuvat paineet ja tukijärjestelmien muutoksiin liittyvä epävarmuus korostavat markkinoilta saatavien tulojen ja tilojen oman riskienhallinnan merkitystä. Samalla julkisen talouden sopeutuspaineet ja maatalouspolitiikan useat tavoitteet lisäävät tarvetta kohdentaa politiikkatoimia vaikuttavasti pienenevillä resursseilla. Riskienhallinnan näkökulmasta keskeistä on

vahvistaa tilojen ennakoivaa varautumista, markkinaehtoisia riskienhallintakeinoja ja mahdollisuuksia sopeutua muuttuviin olosuhteisiin. Riskienhallintaa on siten tarkasteltava myös osana maatalouden kannattavuuden, investointiedellytysten ja pitkän aikavälin kilpailukyvyn vahvistamista.

5 Lähteet

Antràs, P. ja Zilberman, D. (toim.) (2023), Risks in Agricultural Supply Chains, National Bureau of Economic Research Conference Report. University of Chicago Press, Chicago, IL.

Arovuori, K. (2025), Tuottajat omistavat maitoketjun – maitosektori Suomessa, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja 302, Helsinki.

Auer, C., Bosello, F., Bressan, G., Delpiazzo, E., Monasterolo, I., Otto, C., Parrado, R. ja Reyer, C. P. O. (2025), Cascading socio-economic and financial impacts of the Russia-Ukraine war differ across sectors and regions, Communications Earth & Environment 6(1): 194.

Bett, B., Kiunga, P., Gachohi, J., Sindato, C., Mbotha, D., Robinson, T., Lindahl, J. ja Grace, D. (2017), Effects of climate change on the occurrence and distribution of livestock diseases, Preventive Veterinary Medicine 137: 119–129.

Bozzola, M. ja Finger, R. (2021), Stability of risk attitude, agricultural policies and production shocks: evidence from Italy, European Review of Agricultural Economics 48(3): 477–501.

Cheptea, A. ja Gaigné, C. (2020), Russian food embargo and the lost trade, European Review of Agricultural Economics 47(2): 684–718.

Cordier, J. (2015), Policy Department B: Structural and Cohesion Policies.

Eissa, M. A., Al Refai, H. ja Chortareas, G. (2025), Climate policy uncertainty, geopolitical risk, oil volatility, and global food price volatility: A time-varying analysis, Economic Modelling 152: 107272.

European Commission (2025), Study on simplification and administrative burden for farmers and other beneficiaries under the CAP, European Commission, EU CAP Network report.

European Food Safety Authority (EFSA), Maggiore, A., Afonso, A., Barrucci, F. ja Sanctis, G. D. (2020), Climate change as a driver of emerging risks for food and feed safety, plant, animal health and nutritional quality, EFSA Supporting Publications 17(6): 1881E.

Forsman-Hugg, S., Arovuori, K., Jansik, C., Karikallio, H., Kinnunen, P., Kujala, P., Niemi, J., Valtiala, J. ja Yli-Liipola, M. (2025), Kohti toimivampia ruokamarkkinoita: Ruokaketju-hankkeen suositukset, Pellervon taloustutkimus PTT, Policy Brief 3/2025, Helsinki.

González Peláez, A., Daniell, J. ja Douglas, R. (2025), Insurance and Risk Management Tools for Agriculture in the EU, https://www.fi-compass.eu/library/market-analysis/insurance-and-risk-management-tools-agriculture-eu (viitattu 31.7.2026).

Hardaker, J. B., Lien, G., Anderson, J. R. ja Huirne, R. B. M. (2015), Coping with risk in agriculture: applied decision analysis 3rf Edition. CABI.

Jansik, C. (2025), Kotimarkkinakeskeisyys on lihaketjun suuri haaste: lihaketjun toimialakuvaus, Luonnonvarakeskus, Helsinki.

Karikallio, H.-M., Valtiala, J. ja Niemi, J. (2025), Elintarvikkeiden hintasiirtymät ja kysyntäjoustot, Luonnonvarakeskus, Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus, 81/2025, Helsinki.

Koester, U. ja Cramon-Taubadel, S. von (2023), Price formation in agricultural credit markets, teoksessa Koester, U. ja Cramon-Taubadel, S. von (toim.), : 147–174. Cambridge Scholars Publishing, Newcastle upon Tyne.

Komarek, A. M., De Pinto, A. ja Smith, V. H. (2020), A review of types of risks in agriculture: What we know and what we need to know.

Kujala, P., Arovuori, K., Yli-Liipola, M. ja Forsman-Hugg, S. (2025a), Arviointi Suomen CAP-suunnitelman käytössä olevien maatalouden riskienhallintavälineiden toimivuudesta, Maa- ja metsätalousministeriö, EU:n yhteinen maatalouspolitiikka Suomessa – Arviointeja ja selvityksiä, 2025:2, Helsinki.

Kujala, P., Kinnunen, P., Piikki, V., Arovuori, K. ja Niemi, J. (2026), Maatalouden uusiutumisen ja omistajanvaihdosten edistäminen, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja 315, Helsinki.

Kujala, P., Niskanen, O., Väre, M., Kinnunen, P., Karhula, T. ja Forsman-Hugg, S. (2025b), Maatalouden rahoitusasema muuttuvassa toimintaympäristössä, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja 299, Helsinki.

Makkonen, T. ja Inkinen, T. (2023), Benchmarking the vitality of shrinking rural regions in Finland, Journal of Rural Studies 97: 334–344.

Melin, M., Jansik, C., Kohl, J., Kunnasranta, M., Kurttila, M., Laitila, J., Mutanen, A., Niemi, J., Niemi, J., Niskanen, O., Viitanen, J. ja Väätäinen, K. (2026), Afrikkalaisen sikaruton taloudelliset vaikutukset : Vaikutusmekanismit ja suuruusluokka maa- ja metsätaloudelle, Luonnonvarakeskus.

Niemi, J. ja Arovuori, K. (2025), Ukrainan mahdollisen EU-jäsenyyden aiheuttamat muutostarpeet EU:n maatalouspolitiikkaan, teoksessa PTT raportteja 297: 50–61. Pellervon taloustutkimus PTT, Helsinki.

Noro, K., Kujala, P., Kinnunen, P. ja Forsman-Hugg, S. (2024), Kasvihuoneyrittäjien näkemyksiä kasvintuhoojariskeistä ja riskienhallintavälineiden tarpeesta, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja 290, Helsinki.

OECD (2011), Managing Risk in Agriculture: Policy Assessment and Design. OECD.

OECD (2020), Strengthening Agricultural Resilience in the Face of Multiple Risks. OECD Publishing.

OECD/FAO (2026), OECD-FAO Agricultural Outlook 2026-2035, OECD-FAO Agricultural Outlook. OECD Publishing.

Peltonen-Sainio, P. ja Jauhiainen, L. (2026), Ilmastonmuutoksen vaikutukset maatalouden huoltovarmuuteen, teoksessa Ala-Ilomäki, J., Himanen, K., Honkaniemi, J., Hyvönen, T., Jansik, C., Jauhiainen, L., Lindeman, H., Melin, M., Mutanen, A., Niemi, J., Niinistö, T., Peltonen-Sainio, P., ja Salmivaara, A., Logrén, J. ja Melin, M. (toim.), : 19–35. Huoltovarmuuskeskus.

Piikki, V., Kujala, P., Yli-Liipola, M. ja Niemi, J. (2026), EU:n laajentuminen ja maatalous: mitä ehdokasmaiden liittyminen tarkoittaa?, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja 310, Helsinki.

Proctor, J., Zeppetello, L. V., Chan, D. ja Huybers, P. (2025), Climate change increases the interannual variance of summer crop yields globally through changes in temperature and water supply, Science Advances 11(36): eady3575.

Pöyry, L., Aikola, T., Sieppi, A. ja Piipponen, J. (2026), Hitaasti muuttuva tuotanto, nopeasti muuttuvat markkinat: maataloustuottajien näkemyksiä markkinasignaaleista ja tuotantopäätöksistä, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Kilpailu- ja kuluttajaviraston tutkimusraportteja 4/2026, Helsinki: 61.

Roberts, M. J. ja Schlenker, W. (2013), Identifying Supply and Demand Elasticities of Agricultural Commodities: Implications for the US Ethanol Mandate, The American Economic Review 103(6): 2265–2295.

Siegle, J., Astill, G., Plakias, Z. ja Tregeagle, D. (2024), Estimating perennial crop supply response: A methodology literature review, Agricultural Economics 55(2): 159–180.

Tomek, W. G. ja Kaiser, H. M. (2014), Agricultural Product Prices 5. p. Cornell University Press.

Tomek, W. G. ja Robinson, K. L. (2003), Agricultural Product Prices. Cornell University Press.

Valtiovarainministeriö (2026), Luota tulevaan: Valtiovarainministeriön virkapuheenvuoro 2026, Valtiovarainministeriö, Valtiovarainministeriön julkaisuja, 2026:42, Helsinki.

Varacca, A., Guastella, G., Pareglio, S. ja Sckokai, P. (2022), A meta-analysis of the capitalisation of CAP direct payments into land prices, European Review of Agricultural Economics 49(2): 359–382.

Wauters, E., Mey, Y. de, Winsen, F. van, Van Passel, S., Vancauteren, M. ja Lauwers, L. (2015), Farm household risk balancing: implications for policy from an EU perspective, Agricultural Finance Review 75(4): 450–468.

Yli-Liipola, M. (2025), Elintarvikeketjun vertikaaliset hintasiirtymät, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja 306, Helsinki.

Yli-Liipola, M., Kinnunen, P., Forsman-Hugg, S. ja Kujala, P. (2025), Viljaketjun hajanaisuus vaikeuttaa lisäarvon kasvattamista – viljasektori Suomessa, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja, 301, Helsinki.

Yli-Liipola, M., Kinnunen, P., Forsman-Hugg, S. ja Piikki, V. (2026), Lintuinfluenssan hallintatoimien ja mahdollisten taudinpurkausten taloudelliset vaikutukset Suomen siipikarjasektorille, Pellervon taloustutkimus PTT, PTT raportteja 312, Helsinki.